

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA STRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Problematika důchodového pojištění v České republice
Issue of Pension Insurance in the Czech Republic

Student: Bc. Jakub Hrůzek
Vedoucí diplomové práce: Ing. Jiřina Krajčová

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jakub Hrůzek**
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202T049 Účetnictví a daně
Specializace: 00 Účetnictví a daně
Téma: **Problematika důchodového pojištění v České republice**
Issue of Pension Insurance in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Charakteristika sociálního pojištění
  3. Vývoj důchodového pojištění
  4. Analýza důchodové reformy
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

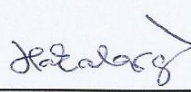
- DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.
- VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2012*. 11. vyd. Praha: 1. VOX, 2012. 372 s. ISBN 978-80-87480-05-2.
- ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2012*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-735-5.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

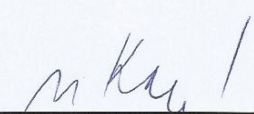
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jiřina Krajčová**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

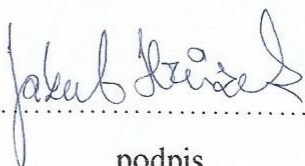

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 26. 4. 2013

.....
podpis

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Charakteristika sociálního pojištění.....	5
Zdroj: vlastní zpracování	6
2.1. Veřejné zdravotní pojištění.....	6
2.2. Základní charakteristika sociálního zabezpečení.....	9
2.2.1. Poplatníci pojistného	9
2.2.2. Vyměřovací základ.....	10
2.2.3. Rozhodné období a sazby pojistného	12
2.2.4. Odvod pojistného	13
2.2.5. Maximální vyměřovací základy.....	13
2.3. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.....	15
2.4. Nemocenské pojištění	16
2.5. Důchodové pojištění	20
2.5.1. Doba pojištění a výpočtový základ	20
2.5.2. Invalidní, vdovský a vdovecký, sirotčí důchod	22
2.5.3. Starobní důchod	26
2.6. Důchodový systém ČR.....	29
3. Vývoj důchodového pojištění.....	31
3.1. Vývoj důchodového pojištění před rokem 1993.....	31
3.2. Vývoj po roce 1995.....	39
4. Analýza důchodové reformy	42
4.1. Důchod z I. a II. pilíře	42
4.2. Důchod z III. pilíře, tzv. doplňkového penzijního spoření.....	45
4.3. Vlastní pohled na důchodovou reformu	48
4.4. Vlastní návrh.....	50
5. Závěr.....	54
Seznam použité literatury	56
Seznam použitých zkratk	59
Seznam tabulek a grafů	60
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. Úvod

„Každý je starý tak, jak mu dovolí důchod.“

Daniel Kroupa

Důchodové pojištění je v současné době velmi aktuálním a často diskutovaným tématem, přičemž názory na jejich podobu a cíle se mnohdy výrazně liší. Problematika důchodového zabezpečení se dotýká všech subjektů ekonomiky. Od občanů, přes zaměstnavatele až po stát.

Všechny vyspělé země mají v dnešní době problémem s neudržitelností důchodového systému a snaží se o vytvoření adekvátního penzijního systému, který se bude schopen vypořádat se s největším problémem dnešní doby a to stárnutí populace. Tento demografický vývoj je zapříčiněn zejména z důvodu nárůstu počtu staršího obyvatelstva a profesního uplatnění mladších generací, který jde na úkor zakládání rodiny.

Nutno podotknout, že stárnutí populace si v budoucnu vyžádá i další odliv veřejných financí, jelikož bude nutné počítat i se zvýšenými zdravotními a jinými sociálními výdaji spojené s prodlužováním délky dožití občanů.

Hlavním cílem této diplomové práce je analýza současné důchodové reformy a poskytnutí vlastního názoru na tuto reformu. Dílčím cílem bude podání možných dalších řešení důchodového systému v České republice.

Diplomová práce je nejprve zaměřena na objasnění podstaty sociálního pojištění. Následně je věnována samotnému důchodovému pojištění a jeho úpravě dle českého práva.

Jelikož má důchodové pojištění v České republice velmi dlouhou historii, jehož základy můžeme hledat již v dobách Rakousko-Uherska a na jehož principy navázalo zákonodárství Československé republiky, druhá kapitola se věnuje vývoji právních norem důchodové problematiky od roku 1923 po současnost.

Dále je provedena samotná analýza důchodové reformy, která zavedla třípiliřový důchodový systém. Závěr této praktické části je doplněn o možné úpravy stávajícího systému.

2. Charakteristika sociálního pojištění

Sociální pojištění chápeme jako daň, která se odvádí ze mzdy zaměstnanců, respektive příjmů osob samostatně výdělečně činných. Sociální pojištění je povinné ze zákona a jeho existence je spjata se státem. Hlavním smyslem tohoto pojištění je pomoc jedincům, kteří se ocitnou v nějaké sociální situaci. Toho dosáhneme odložením části finančních prostředků v současnosti, které budou v budoucnu tyto situace řešit. Systém sociálního pojištění se řídí několika principy – princip sociální solidarity, spravedlnosti, subsidiarity a princip participace.

Princip sociální solidarity vychází z toho, že člověk žije v rámci určitého společenství a je závislý na soužití společnosti jako celku. V této společnosti se vytvářejí určité vztahy a závislosti, z čehož tento princip vychází. Solidarita je výrazem vzájemné soudržnosti a odpovědnosti, lidského porozumění a pospolitosti. Jedná se například o solidaritu mezi zdravými a nemocnými nebo solidaritu mezigenerační.

Princip sociální spravedlnosti vychází z vnímání společenské rovnosti, která přispívá ke stabilitě společnosti jako celku. Sociální spravedlnost vnímáme jako pravidla, podle kterých jsou veřejné prostředky rozdělovány mezi jednotlivé subjekty.

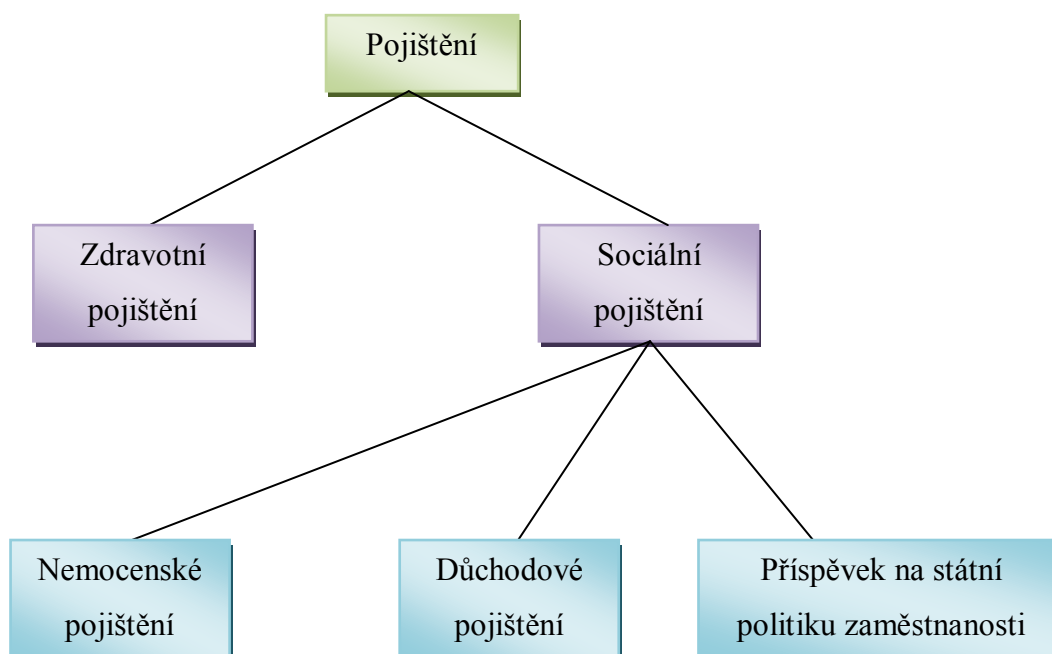
Podle principu subsidiarity je každý povinen nejdříve pomoci sám sobě, nemá-li tuto možnost, musí mu pomoci rodina či jiné společenství. Teprve na posledním místě je k pomoci vyzván stát. Povinností státu je primárně vytvářet podmínky, aby si každý mohl pomoci sám, naopak pomoc jednotlivci je na posledním místě až po vyčerpání ostatních možností.

Princip participace můžeme charakterizovat jako dlouhodobý proces, který umožňuje jednotlivcům přímý přístup k politickým rozhodnutím a umožnění občanům prosazovat své zájmy a cíle. Participace občanů na tvorbě a realizaci sociální politiky vede k větší možnosti ztotožnění se, k přijetí systému sociální politiky, což se pak výrazně promítá do účinnosti sociálních opatření

Systém sociálního pojištění se skládá ze čtyř částí, které slouží k různým účelům. Konkrétně se jedná o veřejné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, do kterého se řadí nemocenské pojištění, důchodové pojištění a státní politika zaměstnanosti. Pojistné na veřejné zdravotní pojištění je příjmem zdravotních pojišťoven. Pojistné na sociální zabezpečení je příjmem státního rozpočtu. Jeho důležitost dokládá i to, že patří mezi nejvýznamnější

příjmovou, ale i výdajovou složkou státního rozpočtu. Například v roce 2011 činily celkové sociální výdaje 444,1 miliard korun z celkových 1 155,5 miliard korun.¹

Graf 1.1.: Struktura sociálního pojištění

Zdroj: vlastní zpracování

2.1. Veřejné zdravotní pojištění

V České republice je toto pojištění upraveno zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, zákonem č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění a ostatními souvisejícími zákony v platném znění. Zdravotní pojištění je jedním ze zákonných pojištění a slouží k úhradě zdravotní péče, která je poskytnuta pojištěnci na území České republiky za účelem zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu.

Pojištěnci

Pojištěncem se rozumí osoba, která má právo na plnění z tohoto systému. Pojištěnci veřejného zdravotního pojištění jsou lidé, kteří mají na území ČR trvalý pobyt, nebo jsou zaměstnanci zaměstnavatele, který zde má sídlo či trvalý pobyt. Pojištěnec je i osoba

---

¹ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_68053.html?year=2012

samostatně výdělečně činná, osoba bez zdanitelných příjmů a další osoby uvedené v § 5 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

Plátcí pojistného

Plátcí pojistného zdravotního pojištění jsou pojištěnci uvedení výše, dále zaměstnavatelé a stát. Zaměstnavatel je plátcem části pojistného za zaměstnance ve výši 2/3 stanovené sazby na pojistné na veřejné zdravotní pojištění.

Stát je plátcem pojistného v určitých specifických případech. Platí pojistné za osoby, jež se nacházejí v takových sociálních situacích, v kterých stát považuje jako nespravedlivé na těchto osobách žádat, aby se podílely na platbě pojistného. Platby provádí prostřednictvím státního rozpočtu za tzv. státní pojištěnce, mezi které např. patří nezaopatřené děti, příjemce rodičovského příspěvku, ženy na mateřské, osoby požívající invalidní důchod, uchazeči o zaměstnání atd.²

OSVČ

Osoba samostatně výdělečně činná platí pojistné na zdravotní pojištění ve výši 13,5 % z vyměřovacího základu. Výše tohoto základu činí 50 % příjmů podnikání a z jiné samostatně výdělečné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení příjmů. Minimální vyměřovací základ je stanoven jako dvanáctinásobek 50 % průměrné mzdy, pro rok 2013 jeho roční výše činí 155 304 Kč. Je-li vyměřovací základ nižší než minimální vyměřovací základ, pak se rovná tomuto minimu. Minimální vyměřovací základ nemusí být u OSVČ dodržen u skutečnosti, které nastanou a trvají po celý rok, v případech že:

- je osobou, za kterou platí pojistné stát,
- je osobou s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením,
- je osobou, která dosáhla věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňuje další podmínky pro jeho přiznání,
- je osobou, která celodenně, osobně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do 7 let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku.

---

² Plný výčet těchto osob viz. § 7 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění

Novelizací s účinností od 1. 1. 2013 dochází k pozastavení účinnosti ustanovení týkajících se maximálního vyměřovacího základu pro rozhodná období 2013 až 2015.³

OSVČ platí pojistné na zdravotní pojištění formou záloh na pojistné a doplatku pojistného, jedinou výjimku tvoří OSVČ, která je současně i zaměstnancem a samostatná výdělečná činnost není hlavním zdrojem příjmů. Minimální záloha na zdravotní pojištění pro rok 2013 činí 1 748 Kč měsíčně.

Zaměstnanec

Vyměřovacím základem je úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, které jsou předmětem daně z příjmu fyzických osob a nejsou od této daně osvobozeny, a které zaměstnanci zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním jak v peněžní, tak i nepeněžní formě. Do tohoto základu se např. nezahrnuje náhrada škody, odstupné nebo věcnostní přídavek horníků.

Na rozdíl od sociálního zabezpečení, je stanoven i u zaměstnanců minimální vyměřovací základ odpovídající minimální mzdě, která pro rok 2013 činí 8 000 Kč. Pokud je vyměřovací základ zaměstnance nižší, je zaměstnanec povinen doplatit zdravotní pojišťovně prostřednictvím svého zaměstnavatele pojistné ve výši 13,5 % z rozdílu těchto základů. Pro některé osoby minimálně vyměřovací základ neplatí, jedná se například o osoby:

- s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením,
- které dosáhly věku potřebného pro nárok na starobní důchod, avšak nesplňují další podmínky pro jeho přiznání,
- osoby, za které je plátcem pojistného stát,
- a další

Minimální vyměřovací základ je možné také snížit na poměrnou část, která odpovídá počtu kalendářních dnů. Jedná se o případy, kdy zaměstnání netrvalo po celý měsíc, zaměstnanci bylo poskytnuto pracovní volno pro důležité osobní překážky v práci a v případech kdy byl zaměstnanec osobou, za kterou platí pojistné i stát.

Rovněž jako u OSVČ došlo ke zrušení maximálního vyměřovacího základu.

Ze stanoveného vyměřovacího základu se odvádí 13,5 %, z toho jednu třetinu, které odpovídá 4,5 % hradí zaměstnanec, zbývající dvě třetiny, tzn. 9 % hradí zaměstnavatel

---

³ Jedná se o zákon č. 500/2012 Sb., o změně daňových, pojistných a dalších zákonů v souvislosti se snižováním schodků veřejných rozpočtů

ze svých prostředků. Pojistné se platí za jednotlivé kalendářní měsíce a je splatné v den, který je zaměstnavatelem určen pro výplatu mezd a platů za příslušný měsíc.

2.2. Základní charakteristika sociálního zabezpečení

Systém sociálního pojištění zahrnuje základní povinné důchodové pojištění a nemocenské pojištění. V rámci tohoto systému se vybírá i příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Povinnost platit pojistné upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

2.2.1. Poplatníci pojistného

Poplatníkem pojistného je dle zákona zaměstnanec, zaměstnavatel a osoba samostatně výdělečně činná.⁴

Zaměstnavatelé

Mezi poplatníky se řadí zaměstnavatelé, jimž se rozumějí právnické, fyzické osoby, nebo organizační složky státu, v nichž jsou zařazeni zaměstnanci v pracovním poměru nebo činní na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, dále služební úřady, ve kterých jsou státní zaměstnanci zařazeni k výkonu státní služby.

Zaměstnanci

Pojistné jsou povinni platit zaměstnanci v pracovním poměru, zaměstnanci pracující na základě dohody o pracovní činnosti nebo na základě dohody o provedení práce. Dále například členové družstva, kteří mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro družstvo práci, za kterou jsou odměňováni, soudci, členové vlády, prezident, viceprezident a další.

Zahraniční zaměstnanci jsou za dobu dobrovolné účasti na nemocenském pojištění povinni platit pojistné na nemocenské pojištění. Zahraničním zaměstnancem se pro účely tohoto zákona rozumí zaměstnanec zaměstnavatele, jehož sídlo je na území státu, s nímž Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, je-li činný v České republice ve prospěch tohoto zaměstnavatele.

---

⁴ Poplatník je jedním ze dvou druhů daňových subjektů. Je jím fyzická nebo právnická osoba, jejíž příjmy, majetek nebo úkony jsou přímo podrobeny dani.

Osoby samostatně výdělečně činné

Za osobu samostatně výdělečně činnou se považuje osoba, která ukončila povinnou školní docházku a dosáhla aspoň 15 let věku a zároveň vykonává samostatnou výdělečnou činnost, nebo spolupracuje při výkonu samostatně výdělečné činnosti. Tyto osoby jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Pokud jsou OSVČ účastny důchodového pojištění podle předpisů o důchodovém pojištění, a za podmínek stanovených zákonem jsou povinny platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

V případě hlavní samostatné výdělečné činnosti je platba pojistného hrazena formou měsíčních záloh a doplatku pojistného na důchodové pojištění. U vedlejší samostatné výdělečné činnosti se postupuje obdobně, ale placení závisí na výši dosažených příjmů po odpočtu výdajů v kalendářním roce, za který se pojistné platí, nebo na tom, zda se OSVČ k účasti na důchodovém pojištění dobrovolně přihlásila. Pokud OSVČ vykonávající vedlejší činnost nedosáhne v předchozím roce rozhodné částky příjmu ze samostatné výdělečné činnosti, není ze zákona účastna důchodového pojištění a není tedy povinna za tento rok doplácet pojistné a taktéž není povinna v běžném roce odvádět zálohy na pojistné.

2.2.2. Vyměřovací základ

Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období.

Vyměřovací základ zaměstnance

Vyměřovacím základem zaměstnance pro pojistné na důchodové pojištění je úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny, a kterému mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním. Výjimku tvoří náhrada výdajů poskytovaných procentem z platové základny představitelům státní moci a některých státních orgánů a soudců, které jsou nebo by byly, předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění.

Příjmem se rozumí plnění, které bylo v peněžní, nepeněžní formě nebo formou výhody poskytnuto zaměstnavatelem zaměstnanci nebo předáno v jeho prospěch, popřípadě připsáno k jeho dobru anebo spočívá v jiné formě plnění prováděné zaměstnavatelem za zaměstnance.

Dále se do vyměřovacího základu zahrnuje odměna pěstouna vyplacená podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Do vyměřovacího základu se nezahrnuje například náhrada škody, odstupné, věnostní přídavek horníků, odměny vyplacené podle zákona o vynálezech, zlepšovacích návrzích, jednorázová sociální výpomoc poskytnutá zaměstnanci k překlenutí jeho mimořádně obtížných poměrů vzniklých v důsledku živelné pohromy, požáru, ekologické nebo průmyslové havárie nebo jiné mimořádně závažné události a další.

Vyměřovacím základem zahraničního zaměstnance pro pojistné na nemocenské pojištění je částka, kterou si určí, nejméně však částka ve výši jedné průměrné mzdy platné v kalendářním roce nebo ve výši dvojnásobku částky rozhodné podle předpisů o nemocenském pojištění pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění.

Vyměřovací základ zaměstnavatele

Vyměřovacím základem zaměstnavatele je částka odpovídající úhrnu vyměřovacích základů jeho zaměstnanců. Do tohoto vyměřovacího základu se nezahrnuje částka, která přesahuje maximální vyměřovací základ zaměstnance, ze které zaměstnanec neplatí v kalendářním roce pojistné.

Vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné

Vyměřovacím základem pro pojistné na důchodové pojištění a státní politiku zaměstnanosti tvoří částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % příjmů z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení zajištění a udržení. Vykonávala-li osoba samostatně výdělečně činná v kalendářním roce hlavní samostatnou činnost i vedlejší samostatnou a za dobu, po kterou vykonávala vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, není účastna důchodového pojištění, považuje se za daňový základ poměrná část daňového základu, která se získá vydělením počtu kalendářních měsíců, v nichž byla aspoň po část měsíce vykonávána samostatná výdělečná činnost, a výsledná částka se vynásobí počtem kalendářních měsíců, v nichž byla aspoň po část měsíce vykonávána hlavní samostatná výdělečná činnost.

Za daňový základ se u osoby samostatně výdělečně činné, která je poplatníkem daně z příjmů stanovené paušální částkou podle zákona o daních z příjmů, považuje rozdíl mezi předpokládanými příjmy a předpokládanými výdaji, z něhož se vychází při výpočtu daně z příjmů stanovené paušální částkou.

2.2.3. Rozhodné období a sazby pojistného

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. Výjimku tvoří osoby samostatně výdělečně činné, u kterých je rozhodným obdobím kalendářní rok, za který se toto pojistné a příspěvek platí

Sazba pojistného u zaměstnavatele

Sazby činí 25 % z vyměřovacího základu, z toho 2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Zaměstnavatel s průměrným měsíčním počtem zaměstnanců nižším než 26 zaměstnanců si může stanovit i sazbu 26 % z vyměřovacího základu, z toho 3,3 % na nemocenské pojištění, 21,5% na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Zaměstnavatel, který si sám zvolí vyšší sazbu, musí tuto skutečnost včas oznámit příslušné OSSZ.⁵

Sazba pojistného u zaměstnance

Sazba činí 6,5 % z vyměřovacího základu. U poplatníků se pojistné na sociální pojištění, kteří jsou účastníky důchodového spoření, se snižuje sazba pojistného o 3 procentní body na 3,5 %. Zaměstnanec se touto sazbou podílí pouze na důchodovém pojištění.

Sazba pojistného u osoby samostatně výdělečně činné

Sazba činí 29,2 % z vyměřovacího základu, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti. Rovněž jako u zaměstnanců, i u OSVČ které jsou účastníky důchodového spoření dochází k poklesu této sazby o 3 procentní body na 26,2 % z vyměřovacího základu. U osob samostatně výdělečně činných, které jsou dobrovolně účastny nemocenského pojištění se sazba zvyšuje o dalších 2,3 % z vyměřovacího základu, který nemůže být nižší než dvojnásobek rozhodového příjmu zakládající účast zaměstnanců na nemocenském pojištění.

Sazba pojistného u osob dobrovolně účastné důchodového pojištění

Činí 28 % z vyměřovacího základu, jde-li o osobu dobrovolně účastnou důchodového pojištění, která není v rozhodném období účastna důchodového spoření, nebo

---

⁵ Výhodou vyšší sazby je, že od odváděného pojistného si bude moci zaměstnavatel odečítat polovinu náhrady mzdy zúčtované a vyplacené jeho zaměstnancům za období prvních 21 kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény.

30 % z vyměřovacího základu, jde-li o osobu dobrovolně účastnou důchodového pojištění, která je v rozhodném období účastna důchodového spoření,

Sazba pojistného u zahraničního zaměstnance

U zahraničních zaměstnanců, kteří se dobrovolně přihlásí k účasti na nemocenském pojištění činí sazba 2,3% z vyměřovacího základu, který nemůže být nižší než dvojnásobek rozhodného příjmu zakládající účast zaměstnanců na nemocenské pojištění, tj. v roce 2013 minimálně 5 000 Kč.

2.2.4. Odvod pojistného

Odvodem pojistného plátcí splňují svou povinnost jako poplatníků pojistného. Zaměstnavatel je povinen odvádět i pojistné, které je povinen platit zaměstnanec a to sražením z jeho příjmu, taktéž je povinen sám vypočítat pojistné, které je povinen odvádět.

Zaměstnavatel odvádí pojistné za jednotlivé kalendářní měsíce, které je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce a to na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Osoba samostatně výdělečně činná je povinna platit zálohy na pojistné. Výše minimálních záloh na sociální pojištění činí 1890 Kč u činnosti hlavní, u činnosti vedlejší činí výše minimálních měsíčních záloh 756 Kč.

Zálohy na pojistné není povinna platit osoba samostatně výdělečně činná, která je účastna na důchodovém pojištění též jako zaměstnanec a v zaměstnání dosáhla maximálního vyměřovacího základu zaměstnance.

2.2.5. Maximální vyměřovací základy

Maximální vyměřovací základ platí v sociálním pojištění od roku 2008. Maximální vyměřovací základ zaměstnance pro placení pojistného pro rok 2013 činí 1 242 432 Kč, což odpovídá 48násobku průměrné mzdy.

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje maximální vyměřovací základ zaměstnance je kalendářní rok. Maximální vyměřovací základ zaměstnance je tvořen součtem vyměřovacích základů zaměstnance zjištěných v kalendářním roce, za který se maximální základ zjišťuje.

Přesáhne-li v kalendářním roce úhrn vyměřovacích základů zaměstnance maximální vyměřovací základ, přičemž je zaměstnanec zaměstnán pouze u jednoho zaměstnavatele, neplatí zaměstnanec v tomto kalendářním roce pojistné z částky, která přesahuje tento maximální vyměřovací základ. Pokud je zaměstnanec zaměstnán u více zaměstnavatelů, považuje se pojistné zaplacené zaměstnancem z úhrnu jeho vyměřovacích základů ze všech zaměstnání, který přesahuje tento maximální vyměřovací základ, za přeplatek na pojistném.

Maximálním vyměřovacím základem osoby samostatně výdělečně činné je taktéž částka ve výši 1 242 432 Kč. Byla-li tato osoba v kalendářním roce zaměstnána a součet vyměřovacího základu nebo úhrn vyměřovacích základů zaměstnance a vyměřovacího základu osoby samostatně výdělečně činné přesáhl maximální vyměřovací základ, sníží se o tuto přesáhnutou částku nejdříve vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné, a je-li přesahující částka vyšší než tento vyměřovací základ, sníží se o zbytek přesahující částky vyměřovací základ nebo úhrn vyměřovacích základů zaměstnance.

Příklad

Měsíční mzda zaměstnance činí 150 000 Kč.

Za měsíce leden až srpen zaměstnavatel za zaměstnance odvede pojistné ve výši 9 750 Kč ($150\,000 \times 0,065$). Maximálního vyměřovacího základu pro sociální pojištění dosáhne zaměstnanec v měsíci září. Zaměstnavatel za tento měsíc vypočte pojistné jen ze 42 432, tzn. odvede 2 759 Kč.

Minimální vyměřovací základ OSVČ

Minimální vyměřovací základ je zdrojem pro výpočet pojistného v případě, že při použití základního pravidla, tj. 50 % z příjmů, pro stanovení vyměřovacího základu vznikne částka nižší, než je tento minimální vyměřovací základ.

Minimální vyměřovací základ OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost v roce 2013 představuje součin minimálního měsíčního vyměřovacího základu platného pro výkon hlavní činnosti. Minimální roční vyměřovací základ pro rok 2013 činí 77 652 Kč.

Minimální vyměřovací základ OSVČ vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost v představuje součin minimálního měsíčního vyměřovacího základu platného pro vedlejší činnost. Minimální roční vyměřovací základ pro rok 2013 činí 31 068 Kč.

2.3. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je jednou částí z odvodu pojistného na sociální zabezpečení, který do státního rozpočtu odvádí plátce pojistného na sociální zabezpečení příslušné správě sociálního zabezpečení. Na rozdíl od důchodového pojištění, kde orgány správy sociálního zabezpečení zabezpečují jak stránku příjmovou (výběr pojistného), tak stránku výdajovou (výplatu dávek ze systému důchodového pojištění a nemocenského pojištění), realizuje zde správa sociálního zabezpečení pouze jeho příjmovou stránku. V praxi to znamená, že vybírá tento příspěvek a kontroluje správnost jeho odvodu. Vybírá jej spolu s pojistným, přičemž alikvotní část je povinna neprodleně účetně oddělit tak, aby mohla být v rámci státního rozpočtu sledována odděleně.

Státní politika zaměstnanosti usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou pro pracovní síly, o produktivní využití zdrojů pracovních sil, o zabezpečení práva občanů na zaměstnání. Státní správu v České republice vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce, které jsou územním orgánem správy s právní subjektivitou.

Součástí aktivní státní politiky zaměstnanosti je podpora zřizování nových pracovních míst, poskytování příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnávání uchazečů o zaměstnání, i uchazečům samotným. Stát provádí nástroje pro podporu aktivní politiky státu, např. rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa nebo příspěvek na zapracování.

Pasivní politiku zaměstnanosti můžeme charakterizovat jako různé dávky a příspěvky pro nezaměstnané, aby byli schopni přežít do té doby, dokud neseženou práci.

Podpora v nezaměstnanosti se poskytuje uchazeči o zaměstnání při splnění několika podmínek. Nárok vzniká, pokud nezaměstnaný vykonával alespoň 12 měsíců v rozhodném období zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, která zakládá povinnost odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, přičemž rozhodným obdobím se pro posuzování nároku na podporu v nezaměstnanosti rozumí poslední 2 roky před zařazením uchazeče o zaměstnání do evidence uchazečů o zaměstnání. Za druhé, o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti musíte požádat příslušný úřad práce, kde jste vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání. Za třetí, ke dni, k němuž má být podpora v nezaměstnanosti přiznána, nesmíte být poživitelem starobního nebo plného invalidního důchodu. Výše podpory se stanoví podle výdělku, který uchazeč dosahoval v minulém zaměstnání. V prvních dvou měsících dostane 65 %, další dva měsíce 60 % a po zbývajících dobu 45% průměrného měsíčního výdělku, maximálně však 0,58násobek průměrné mzdy

v národním hospodářství. Je stanovena i délka tohoto příspěvku a to pro osoby do 50 let věku na 5 měsíců, pro osoby nad 50 let a do 55 let věku 8 měsíců a nad 55 let věku 11 měsíců.

2.4. Nemocenské pojištění

Systém nemocenského pojištění je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí, mezi které patří například dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, těhotenství a mateřství, zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Účast na nemocenském pojištění

Nemocenského pojištění jsou účastni povinně všichni zaměstnanci splňující podmínky stanovené zákonem o nemocenském pojištění a dobrovolně osoby samostatně výdělečně činné. Účast osoby samostatně výdělečně činné vzniká na základě přihlášky k nemocenskému pojištění a zaplacením pojistného na nemocenské pojištění.

Od 1. 1. 2012 jsou účastni nemocenského pojištění i společníci a jednatelé s.r.o., komanditisté k. s. a členové družstev, zaměstnanci pracující na základě dohody o provedení práce, členové kolektivního orgánu právnické osoby, ředitelé obecně prospěšné společnosti, prokuristé a likvidátoři, vedoucí organizační složky právnické osoby. Tyto osoby se považují za zaměstnance, pokud jejich příjem z výkonu zaměstnání je příjmem ze závislé činnosti, a pokud činnost nevykonávají v pracovněprávním vztahu.⁶

Z účasti na nemocenském pojištění zaměstnanců jsou vyňati cizí státní příslušníci, kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky a kteří jsou činní v České republice pro zaměstnavatele, kteří požívají diplomatických výsad a imunit, v případě že mohou být účastni nemocenského pojištění v jiném státě. Dále zaměstnanci vykonávající zaměstnání v České republice pro mezinárodní organizaci, pokud jsou účastni pojištění prostřednictvím této mezinárodní organizace a písemně prohlásí orgánu nemocenského pojištění, že chtějí být z tohoto důvodu vyňati z pojištění v České republice. Dále jsou z účasti na nemocenském pojištění vyňaty osoby, které nejsou občany České republiky nebo občany Evropské unie a jsou zaměstnány v České republice bez platného oprávnění k pobytu na území České

---

⁶ DANĚK, Antonín. *Průvodce: důchodovou reformou, nemocenským pojištěním, sociálním pojištěním, zdravotní reformou, změnami zákona o DPH, výpočtem mezd, cestovními náhradami, úpravami zákoníku práce, sociálními dávkami: v roce 2012*. Praha: BMSS-Start, 2012, 159 s. Průvodce extra (BMSS-Start). ISBN 978-80-86140-74-2, str. 24

republiky podle jiného právního předpisu (zákon č. 326/1996 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky) ⁷

Podmínky pro povinnou účast stanovené zákonem o nemocenském pojištění

Povinná účast vzniká u zaměstnanců, pokud splňují základní tři podmínky, výjimku tvoří zaměstnání na základně dohody o provedení práce. První podmínka se týká výkonu práce na území České republiky, tzn. v zaměstnání vykonávané v pracovněprávním či pracovním vztahu, který může účast na nemocenském pojištění založit. Druhá podmínka upravuje rozsah zaměstnání a to, že zaměstnání trvalo nebo mělo trvat aspoň 15 kalendářních dnů. Poslední podmínka stanovuje minimální výši sjednaného příjmu, který je stanoven na částku 2 500 Kč.

Existují i zvláštní podmínky účasti, upravující zaměstnání malého rozsahu, tzn. že byly splněny podmínky výkonu zaměstnání na území České republiky a délky zaměstnání, pouze není splněna podmínka sjednání příjmu ve stanovené výši. V tomto případě je zaměstnanec pojištěn jen v těch kalendářních měsících, v nichž dosáhl aspoň příjmu v příslušné rozhodné výši.

Zaměstnanci pracující na základě dohody o provedení práce se povinně účastní nemocenského pojištění a to v případě, že je jejich práce vykonávána na území České republiky a v kalendářním měsíci, v němž dohoda o provedení práce trvá a zaměstnanec dosáhl příjmu vyššího než 10 000 Kč.

Sazba pojistného na nemocenské pojištění

Sazba pojistného pro zaměstnavatele na nemocenské pojištění činí 2,3 % z vyměřovacího základu. Zaměstnavatel zaměstnávající méně než 26 zaměstnanců účastných nemocenského pojištění se může rozhodnout k placení vyšší sazby 3,3 %, přičemž si bude moci z pojistného odečíst polovinu částky, kterou v kalendářním měsíci, za který pojistné platí, zúčtoval všem svým zaměstnancům na náhradu mzdy při dočasné pracovní neschopnosti či nařízené karanténě. Pro odečet od pojistného se nezahrnuje ta část náhrady mzdy za dobu dočasné pracovní neschopnosti (karantény), která byla dohodnuta nebo stanovena nad výši, na kterou zaměstnanci vznikl nárok podle zákoníku práce.

Od 1.1. 2009 není zaměstnanec plátcem pojistného na nemocenské pojištění. Sazba pojistného na nemocenské pojištění u osoby samostatně výdělečně činné činí

---

⁷ <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/ucast-na-pojisteni/>

2,3 % z tzv. měsíčního základu. Tento základ si tyto osoby určují samy, nemůže být však nižší než dvojnásobek částky rozhodné pro účast zaměstnanců na nemocenském pojištění, pro rok 2013 je tento minimální základ stanoven na 5 000 Kč. Zákonem je stanoven i maximální roční vyměřovací základ, který nesmí přesáhnout částku 103 536 Kč.

Dávkový systém nemocenského pojištění

Z nemocenského pojištění se poskytují 4 druhy peněžitých dávek, a to nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství. Tyto dávky vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení. Při souběhu nároků na tutéž dávku z více zaměstnání zakládajících účast na nemocenském pojištění se poskytne ze všech zaměstnání pouze jedna dávka, která se vypočte z příjmů dosažených ve všech těchto zaměstnáních.

Výpočet dávek nemocenského pojištění

Dávky se počítají z denního vyměřovacího základu, který se zjistí tak, že započitatelný příjem zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období se dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem se upravuje pomocí tří redukčních hranic vyhlášených Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Tabulka č.2.1.: redukční hranice pro rok 2013

	pro rok 2013
první redukční hranice	863 Kč
druhá redukční hranice	1 295 Kč
třetí redukční hranice	2 589 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Stanovený průměrný denní příjem se dále upraví tak, že do částky první redukční hranice se počítá 90%, z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice se počítá 60%, z částky nad druhou redukční hranici do třetí redukční hranice se počítá 30 %. K částce nad třetí redukční hranici se nepřihlíží. Ze zjištěné částky je již možné vypočíst výši dávek nemocenského pojištění. Výše nemocenského činí 60 % denního vyměřovacího

základu od 22. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti, výše peněžitě pomoci v mateřství činí 70 % denního vyměřovacího základu a výše ošetřovného činí 60 % denního vyměřovacího základu.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů stanovuje, že nemocenské přísluší zaměstnancům až od 22. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. Tímto přechází na zaměstnavatele povinnost zabezpečit své zaměstnance v období prvních 21 kalendářních dnů náhradou mzdy nebo platu, popřípadě náhradou odměny z dohody o pracovní činnosti. V mezích uvedeného období však výše náhrady přísluší pouze za dny, které jsou pro zaměstnance pracovními dny. Zákonem stanovená výše náhradní mzdy činí:

- při dočasné pracovní neschopnosti za první tři pracovní dny náhrada mzdy nepřísluší, od čtvrtého pracovního dne náhrada mzdy přísluší ve výši 60 % průměrného redukovaného výdělku
- při karanténě náhrada mzdy přísluší od prvního dne a to ve výši 60 % průměrného redukovaného výdělku.

Průměrný výdělek pro výpočet náhrady mzdy, která se poskytuje v období prvních 21 dnů trvání pracovní neschopnosti, se redukuje tak, jako se redukuje denní vyměřovací základ pro výpočet nemocenského. Také jsou stanoveny tři redukční hranice.

Tabulka 2.2.: Výše redukční hranice pro rok 2013

Redukční hranice	Výše pro rok 2013
první	151,03 Kč
druhá	226,63 Kč
třetí	453,08 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Příklad

Zaměstnanec byl uznám práceneschopným od úterý 3. 4. do 14. 4. 2013. Pracovní dobu má rozvrženou na pondělí až pátek, 8 hodin denně. Průměrný výdělek činí 160 Kč.

Za první 3 pracovní dny zaměstnanci náhrada nenáleží. Od pondělí 8. 4. 2013 až do 12. 4. 2013 náleží náhrada mzdy, celkem za 5 pracovních dní. Průměrný výdělek se zredukuje tímto způsobem: z 151,03 Kč se započte 90 %, tj. 135,93 Kč a z rozdílu mezi 160 Kč a 151,03 Kč se započte 60 %, čemuž odpovídá částka 5,38 Kč. Redukovaná částka tedy činí 141,31 Kč.

Náhrada mzdy činí 60 % z této částky, tj. 84,79 Kč za hodinu. Zaměstnanci náleží náhrada mzdy ve výši 3 391,44 Kč.

2.5. Důchodové pojištění

Důchodové pojištění v České republice v současné době rozeznává pět druhů důchodů poskytovaných z toho systému. Tohoto pojištění se účastní téměř všechny ekonomicky aktivní osoby. Ve stanovených případech je možnost dobrovolné účasti. Při splnění podmínek vzniká právní nárok na důchod z důchodového pojištění. Vyplácené důchody jsou státem garantovány, jelikož výdaje na důchodové pojištění jsou výdaje ze státního rozpočtu, přičemž pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu a uvádí se jako samostatná položka příjmů státního rozpočtu.

Zákon č. 155/1995 Sb, o důchodovém pojištění stanovuje účast na důchodovém pojištění za povinnou pro fyzické osoby, např. zaměstnance v pracovním poměru, osoby samostatně výdělečně činné, soudce, poslance Poslanecké sněmovny a senátory Senátu Parlamentu, příslušníky Policie České republiky, Vězeňské služby České republiky, Celní správy atd.

Zákon vymezuje i okruhy osob dobrovolně účastných na důchodovém pojištění. Pojištění jsou účastny též osoby starší 18 let, jestliže podaly přihlášku k účasti na pojištění a účast na pojištění se týká doby vedení v evidenci krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání, pokud jim po dobu této evidence nenáleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci.⁸ Dále se jedná například o osoby soustavně se připravující na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole.

2.5.1. Doba pojištění a výpočtový základ

Zákon o důchodovém pojištění charakterizuje tyto dva pojmy, které musí být splněny, ale měl pojištěnec nárok na výplatu důchodu.

Doba pojištění

Doba pojištění je základním prvkem rozhodným především pro splnění podmínek doby potřebné pro vznik nároku na důchody. Rozlišujeme doby důchodového pojištění a náhradní doby důchodového pojištění. Dobou pojištění je po 31. prosinci 1995 doba účasti na

---

⁸ VOŘÍŠEK, Vladimír. *Zákon o důchodovém pojištění: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-576-6 str. 24

pojištění. Za dobu pojištění se považují též doby zaměstnání získané před 1. lednem 1996 s výjimkou doby studia po dosažení věku 18 let.

Náhradní doba pojištění je období, v němž se neodvádí žádné pojistné, a přesto se za určitých podmínek započítávají do potřebných let pojištění pro důchod. Tato účast se týká například osob, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem a to po dobu prvních šesti let po dosažení věku 18 let v období před rokem 2010, osob vedených v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání po dobu na kterou jim náleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci a to po dobu nejvýše tří let, po kterou jim podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci náleží. Dále se zde řadí i osoby osob pečujících osobně o dítě ve věku do čtyř let, poživatelé invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, osoby závislé na péči jiné osoby a další.

Výpočtový základ

Výpočtový základ je jedním z nejdůležitějších prvků pro konstrukci výpočtu důchodů. Důchod se skládá ze dvou složek a to základní a procentní výměry. Základní výměra je stanovena pevnou částkou a činí 2 330 Kč měsíčně. Na rozdíl od základní výměry, která je stanovená, obecná a jednotná, je procentní výměra zcela individuální a „vypočítávaná“. Procentní výměra se určuje v závislosti na třech faktorech, a to procentní sazbě, výpočtovém základu a celkové době pojištění.

Výpočtový základ získáme redukcí osobního vyměřovacího základu, který můžeme charakterizovat jako měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce. Za roční vyměřovací základ pojištěnce se považuje úhrn vyměřovacích základů za jednotlivý kalendářní rok rozhodného období vynásobený koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu. Vyměřovacím základem za dobu po 31. 12. 1995 je vyměřovací základ pro stanovení pojistného na sociální pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a za dobu před 1. 1. 1996 hrubý výdělek stanovený pro účely důchodového zabezpečení.

Tab. 2.3.: Redukční hranice pro výpočet důchodu v roce 2013

Redukční hranice	Výše redukční hranice vypočtená	Redukční částky	Zápočet
První	44 % z průměrné mzdy	do 11 389 Kč	zápočet 100 %
Druhá	116 % z průměrné mzdy	nad 11 389 Kč do 30 026 Kč	zápočet 27 %
Třetí	400 % z průměrné mzdy	nad 30 026 Kč do 103 536 Kč	zápočet 19 %
Čtvrtá	x	nad 103 536 Kč	zápočet 6 %

Zdroj: vlastní zpracování

2.5.2. Invalidní, vdovský a vdovecký, sirotčí důchod

Důchodové pojištění lze rozlišit na důchody přímé, které jsou závislé na délce doby pojištění a výdělku. Mezi tyto důchody patří starobní důchod a invalidní důchod. Druhou skupinu tvoří důchody odvozené, jejichž výměra se stanoví z přímého důchodu, který zemřelý pobíral nebo na který měl nárok. Tento typ důchodu můžeme označit jako pozůstalostní a řadí se k nim důchod vdovský, vdovecký a sirotčí.

Invalidní důchod

Invalidní důchod je jedním z důchodů poskytovaných státem z českého důchodového pojištění. Od 1.1. 2010 existuje pouze jeden druh invalidního důchodu. Před touto dobou se rozlišovaly dva druhy invalidních důchodů - plný a částečný invalidní důchod.

Pojištěnec má nárok na invalidní důchod, jestliže nedosáhl věku 65 let nebo důchodového věku a stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, nebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu.

Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35%, způsobenou omezením tělesných, smyslových a duševních schopností. Pracovní schopností rozumíme schopnost pojištěnce vykonávat výdělečnou činnost odpovídající jeho tělesným, smyslovým a duševním schopnostem, s přihlédnutím k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem a předchozím výdělečným činnostem.

Při poklesu pracovní schopnosti se vychází ze zdravotního stavu pojištěnce doloženého výsledky funkčních vyšetření. Vychází se například z toho, zda jde o zdravotní postižení trvalé, zda se jedná o stabilizovaný zdravotní stav, zda a jak je pojištěnec na své zdravotní postižení adaptován a další.

Tabulka 1.4. Určení stupně invalidity

Pokles	Stupeň invalidity
nejméně o 35 %, nejvíce 49 %	invalidita prvního stupně
nejméně o 50 %, nejvíce 69%	invalidita druhého stupně
nejméně o 70%	invalidita třetího stupně

Zdroj: vlastní zpracování

Pro nárok na invalidní důchod jakéhokoliv stupně, musíme být důchodově pojištěni alespoň určitou dobu. Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity. U pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se tato doba prodlužuje na dvacet let před vznikem invalidity, přičemž doba pojištění činí 10 roků. Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se považuje za splněnou též, byla-li tato doba získána v kterémkoliv období deseti roků dokončeném po vzniku invalidity.

Tabulka 2.5. Potřebná doba pojištění

Dosažený věk	Délka pojištění
méně než 20 let	méně než rok
od 20 let do 22 let	alespoň jeden rok
od 22 let do 24 let	alespoň dva roky
od 24 let do 26 let	alespoň tři roky
od 26 let do 28 let	alespoň čtyři roky
nad 28 let	alespoň pět let

Zdroj: vlastní zpracování

Na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně má nárok též osoba, která dosáhla alespoň 18 let věku, má trvalý pobyt na území České republiky a je invalidní pro invaliditu třetího stupně, jestliže tato invalidita vznikla před dosažením 18 let věku a tato osoba nebyla účastna pojištění po potřebnou dobu. Výše důchodu u této osoby činí měsíčně 45 % výpočtového základu

Invalidní důchod se skládá se základní výměry a procentní výměry. Základní výměra důchodu je pro všechny stejná a činí 9 % průměrné mzdy, pro rok 2013 tato částka

činí 2 330 Kč. Procentní výměra důchodu závisí na odvodech na důchodovém pojištění a získané době pojištění. Výše procentní výměry invalidního důchodu činí za každý celý rok pojištění 0,5 % výpočtového základu měsíčně pro invaliditu prvního stupně, 0,75 % pro invaliditu druhého stupně a 1,5 % pro invaliditu třetího stupně.

Při výpočtu invalidního důchodu se zohledňuje tzv. dopočtená doba. Jedná se dobu pojištění od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku. Pro účely stanovení dopočtené doby se však nebere v úvahu skutečný důchodový věk pojištěnce, ale důchodový věk stanovený zákonem. Pojištěnec má nárok na zápočet dopočtené doby v plném rozsahu, například pokud mu vznikl nárok na invalidní důchod před 18. rokem věku, je-li období od dosažení 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod plně kryto dobou českého pojištění, invalidita vznikla následkem pracovního úrazu a další.

Nejsou-li splněny podmínky pro zápočet dopočtené doby v plném rozsahu, krátí se dopočtená doba v poměru délky dob pojištění získaných v českém pojištění v období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod k době, která uplynula od dosažení 18 let věku do dne vzniku nároku na invalidní důchod. Dopočtená doba se nehodnotí vůbec, jestliže invalidita vznikla následkem úmyslného poškození zdraví, které si pojištěnec způsobil nebo nechal způsobit, nebo poškození zdraví pojištěnce vzniklo jako následek jeho úmyslného trestného činu.

Vdovský a vdovecký důchod

Účelem tohoto důchodu je především částečná kompenzace ztráty příjmu partnera bezprostředně po jeho úmrtí. Vdovský nebo vdovecký důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela/manželky, a to v případech, že má vdova nebo vdovec nárok na vdovský/vdovecký důchod po zemřelém manželovi, který byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní nebo starobní důchod, anebo zemřel následkem pracovního úrazu.

Po uplynutí této doby má vdova/vdovec nárok na vdovský/vdovecký důchod v případech stanovených zákonem. Jedná se například o situace, kdy pečuje o nezaopatřené dítě, dítě které je závislé na péči jiné osoby, pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, je invalidní ve třetím stupni a další. Nárok na vdovský/vdovecký důchod vznikne znovu, jestliže se splní některá z uvedených podmínek do dvou roků po zániku dřívějšího nároku na vdovský/vdovecký důchod. Nárok na tento důchod zaniká uzavřením nového

manželství, nebo rozhodnutím soudu o tom, že vdova/vdovec úmyslně způsobila smrt manžela/manželky jako pachatelka spolupachatelka nebo účastník trestného činu.

Vdovecký/vdovský důchod se skládá, jako je tomu u všech důchodů ze základní a procentní výměry. Základní výměra 9 % průměrné mzdy měsíčně, pro rok 2013 činí 2 300 Kč, výše procentní výměry činí 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který by měl nárok zemřelý v době smrti.

Sirotčí důchod

Jedná se o poslední druh pozůstalostního důchodu, na který má nárok za podmínek stanovených zákonem nezaopatřené dítě, zemře-li rodič nebo osvojitel dítěte nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy nebo do společné výchovy manželů. Stát vyplácí sirotčí důchod, pokud rodič/osvojitel byl poživatel starobního nebo invalidního důchodu, nebo ke dni smrti splnili podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřeli následkem pracovního úrazu. Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se pro tyto účely považuje za splněnou, byla-li získána aspoň polovina potřebné doby pojištění.

Nezaopatřeným dítětem může být dítě nejdéle do 26 let věku, musí přitom splnit zákonné podmínky: Soustavná příprava na budoucí povolání, nemožnost studovat nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz a osoby, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého stavu nemůžou vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti. Dítě má nárok na sirotčí důchod i v případech dálkového studia a smí pobírat současně tento důchod a mzdu, a to v případech, když příjem z práce nebo podnikání nezakládá účast na nemocenském pojištění.

Výše sirotčího důchodu se podle zákona o důchodovém pojištění skládá ze dvou složek. Výše základní výměry důchodu je stanovena procentní sazbou 9 % z průměrné mzdy; v případě oboustranného sirotka náleží základní výměra pouze jednou. Výše procentní výměry důchodu činí 40 % procentní výměry důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.

2.5.3. Starobní důchod

Starobní důchod je druh důchodové dávky, na kterou má nárok každý, kdo získal potřebnou dobu pojištění, a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další zákonem stanovené podmínky.

Potřebná doba pojištění

Tab. 2.6.: Nárok na starobní důchod

Doba pojištění nejméně	Dosažení důchodového věku
25 let	před rokem 2010
26 let	v roce 2010
27 let	v roce 2011
28 let	v roce 2012
29 let	v roce 2013
30 let	v roce 2014
31 let	v roce 2015
32 let	v roce 2016
33 let	v roce 2017
34 let	v roce 2018
35 let	po roce 2018

Zdroj: vlastní zpracování

Ti, kteří nedosáhli potřebné doby pojištění, mají nárok na starobní důchod, jestliže získali dobu pojištění nejméně:

- 15 let a dosáhli před rokem 2010 věku aspoň 65 let,
- 16 let a dosáhli v roce 2010 věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 17 let a dosáhli v roce 2011 věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 18 let a dosáhli v roce 2012 věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,

- 19 let a dosáhli v roce 2013 věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození,
- 20 let a dosáhli po roce 2013 věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk pro muže stejného data narození.

Pokud dojde k dosažení důchodového věku po roce 2014, pak stačí alespoň 30 let tzv. „čisté“ doby pojištění, tj. doby pojištění získané z titulu výkonu výdělečné činnosti, popř. dobrovolného důchodového pojištění. Jestliže občan nesplní ani tuto podmínku, tak má nárok na starobní důchod též, jestliže dosáhl věku 65 let a splnil podmínky nároku na invalidní důchod.⁹

Předčasný důchod

Předčasný důchod je další forma starobního důchodu, na který má pojištěnec nárok před nárokem na řádný starobní důchod. Do tohoto důchodu může pojištěnec odejít o tři roky dříve, pokud je jeho důchodový věk nižší než 63 let, o pět let dříve, pokud je jeho důchodový věk činí alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let. Nevýhodou je to, že stát umožňuje odejít do předčasného důchodu, ale na druhou stranu dá pojištěnci méně peněz, než by jim za čas vyplatil jako starobním důchodcům. To je způsobeno dvěma důvody a to krácením důchodu a získáním nižší doby pojištění.

Odložený důchod

O odloženém důchodu hovoříme v případech, kdy pojištěnec sice splnil podmínky pro nárok na starobní důchod, ale nadále vykonává výdělečnou činnost. Prakticky má pojištěnec tři možnosti: dosáhl důchodového věku, pracuje a zároveň pobírá důchod; dosáhl důchodového věku, o důchod nepožádal a dále pracuje; požádal pouze o výplatu poloviny důchodu a nadále pracuje.

Důchodový věk

Důchodový věk je jedna ze dvou podmínek k získání starobního důchodu. Zákon o důchodovém pojištění rozlišuje tři doby, ze kterých se vypočítává důchodový věk. Pro pojištěnce narozené před rokem 1936 tento věk u mužů činí 60 let, u žen se tento věk pohybuje od 53 do 57 let, podle počtu vychovaných dětí. U pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 se důchod stanovuje dle přílohy k tomuto zákonu (viz. příloha č. 1).

---

⁹ <http://www.mpsv.cz/cs/618>

Pojištěncům narozených po roce 1977 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 67 let přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977 (viz. příloha č. 2)

Výše starobního důchodu

Stejně jako u předchozích důchodů výše základní výměry starobního důchodu činí 9% průměrné mzdy měsíčně. Výše procentní výměry se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu podle doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod a podle doby pojištění získané po vzniku nároku na tento důchod. Do doby pojištění získané do 18 let věku a po vzniku nároku na starobní důchod se nezahrnují náhradní doby pojištění. Výše procentní výměry starobního důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně.

Výše procentní výměry důchodu činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu. Do této doby pojištění se započítává i tzv. náhradní doba pojištění, avšak pouze v rozsahu 80 %, pokud jde o:

- dobu studia do 31. 12. 2009,
- dobu vedení v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání, jestliže náleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci a v rozsahu tří let také doba, kdy uvedené dávky nenáleží s tím, že před dosažením věku 55 let, se do ní započítává v rozsahu nejvýše 1 roku,
- doby, po které jsou osoby se zdravotním postižením zařazené v teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost,
- doba výkonu civilní služby a
- doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (před 1. lednem 2010 doba pobírání plného invalidního důchodu).

Pokud jde o dobu výkonu základní vojenské služby, dobu péče o dítě do dosažení stanoveného věku a dobu péče o osobu závislou z důvodu nepříznivého zdravotního stavu na péči jiné osoby, započítávají se plně.

Výše procentní výměry předčasného trvale kráceného starobního důchodu se stanoví tak, že se tato výše snižuje za každých i započatých 90 dnů chybějících ode dne jeho přiznání do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů
- 1,2 % výpočtového základu z období od 361. do 720. kalendářního dne
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. dne

Výše procentní výměry důchodu se pojištěnci, který po vzniku nároku na tento důchod vykonával do dosažení důchodového věku výdělečnou činnost, a proto nepobíral tento důchod, přepočte, a to s přihlédnutím k nově získané době pojištění. Za každých 90 kalendářních 90 dnů této výdělečné činnosti náleží zvýšení o 1,5 %.

Zvyšování procentní výměry starobního důchodu je možné rovněž za dobu výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na tento důchod při jeho souběžném pobírání v plné výši, a to o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů. Nárok na zvýšení procentní výměry starobního důchodu má pojištěnec v tomto případě vždy po 2 letech, pokud výdělečná činnost trvala nepřetržitě po tuto dobu, nebo po skončení výdělečné činnosti. Toto opatření se týká období výdělečné činnosti vykonávané po 31. prosinci 2009.

Při pobírání starobního důchodu v poloviční výši náleží zvýšení procentní výměry o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů. Rovněž toto opatření se týká období výdělečné činnosti vykonávané po 31. prosinci 2009.

Výše procentní výměry důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně.

Za výkon výdělečné činnosti se pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu nepovažují doby dočasné pracovní neschopnosti, pracovního volna bez náhrady příjmu a neomluvené nepřítomnosti v práci.¹⁰

2.6. Důchodový systém ČR

V současné době se důchodový systém dělí do tří okruhů, tzv. pilířů. Tímto tématem se práce podrobněji zabývá ve třetí kapitole. Z tohoto důvodu jsou zde uvedeny pouze základní informace o těchto pilířích.

I. pilíř

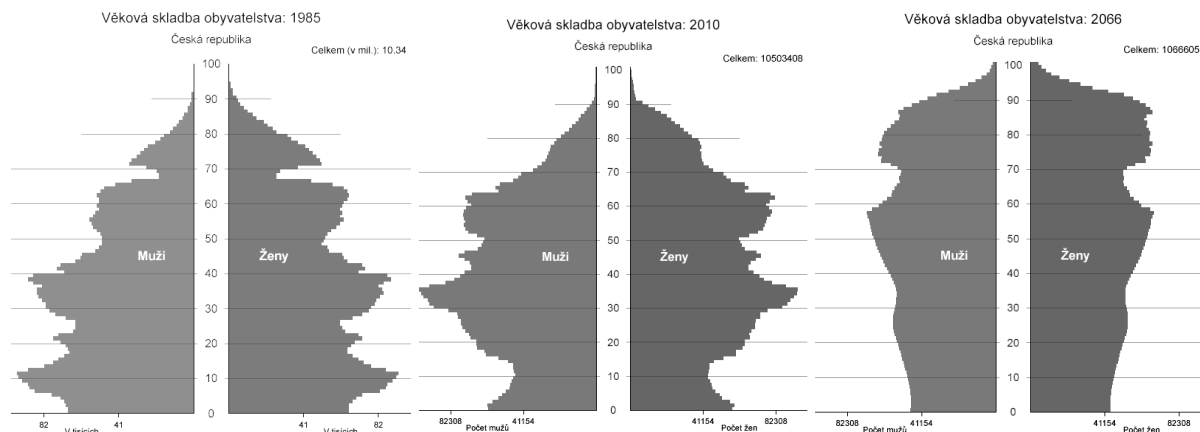
První základní a nejdůležitější pilíř nazýváme „průběžný systém“. Průběžný proto, že přijaté peníze skrz tento pilíř ihned proběhnou, tzn. co se vybere na příspěvcích těch, kteří nyní vydělávají, se používá na výplatu penzí současných důchodců. Penze vyplácená z tohoto pilíře má zabránit tomu, aby se senioři propadli do chudoby a byly pokryty jejich základní životní potřeby. Výhodou tohoto systému je solidárnost vůči všem jedincům a malé administrativní náklady. Naopak nevýhodou tohoto pilíře je, že systém efektivně funguje

---

¹⁰ <http://www.mpsv.cz/cs/618>

pouze za předpokladu příznivého demografického vývoje, kdy několik pracujících lidí přispívá na jednoho důchodce. Tento trend však v ČR funguje spíše obráceně:

Graf 2.2. Vývoj věkové skladby obyvatelstva

Zdroj: stránky Českého statistického úřadu

Právě tyto demografické změny, kdy klesá počet pracujících vůči penzistům a s tím spojené snižování důchodových dávek, vedly ke změnám v penzijním systému.

II. pilíř

Tento pilíř, také nazývaný důchodové spoření, má za cíl doplnit pilíř první a na rozdíl od prvního (průběžného) je tento pilíř fondový, tzn. je založen na odvádění části prostředků do fondů. Při vstupu do tohoto pilíře pojištěnci vzniká možnost dobrovolného fondového spoření v podobě vyvedení části důchodového pojištění odpovídající 3 % hrubé mzdy na soukromé individuální účty, za podmínky dodatečné vlastní platby ve výši 2 % ze své hrubé mzdy.

III. pilíř

Jedná se o doplněk přecházejících dvou pilířů. Tento pilíř je dobrovolný, tzn. že si pojištěnec může sám stanovit, jestli se tohoto pilíře bude účastnit nebo ne, rozhoduje se, jestli chceme pravidelně investovat a kolik, což mu předchází dva pilíře neumožňují. Do roku 2013 tento pilíř nabízel jen jeden produkt, jen jednu investiční strategii. Na začátku tohoto roku se peníze na penzijní připojištění překlápely do transformovaného fondu, který si zachoval výhody penzijního pojištění, např. výsluhová penze nebo garance nezáporného zhodnocení. Lidé, kteří se rozhodli vstoupit do tohoto pilíře od 1.12.2012 již do transformovaného fondu vstoupit nemohou, tzn. nové smlouvy se uzavírají v rámci nových účastnických fondů.

3. Vývoj důchodového pojištění

Za počátek důchodového pojištění můžeme považovat období Marie Terezie a to založením penzijního zaopatření pro státní úředníky. V této době byla starost a určitá „sociální péče“ vykonávána především církví formou almužen a přístřeší. Poprvé se pojem sociální pojištění objevil v Německu na konci 19. století, kdy bylo uzákoněno nemocenské, úrazové a důchodové pojištění.

3.1. Vývoj důchodového pojištění před rokem 1993

Důchodové pojištění a jeho vývoj se na území Československé republiky datuje až do období první republiky, kdy byl vyhlášen zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.

Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří¹¹

Tento zákon znamenal zásadní přelom v oblasti pojištění. Týkal se lidí, kteří vykonávali práci nebo služby na základě pracovního, služebního nebo učňovského poměru a nevykonávali je příležitostně.

Vznikla i Ústřední sociální pojišťovna, která spravovala invalidní a starobní pojištění a starala se také o nemocenské pokladny, obhospodařování evidence a vedla příjmy z invalidního a starobního pojištění. Rovněž vybírala pojistné pro invalidní, starobní a nemocenské pojištění.

Zákon rovněž poprvé respektoval individuální potřeby pojištěnců. Každý měl svůj průkaz a evidenční číslo. Všichni pojištěnci platili pojistné podle třídy, do které byli zařazeni na základě výše mzdy. Tříd bylo deset, lidé v dané třídě platili jednotné pojistné a pobírali stejný důchod. Zaměstnavatelé museli vést mzdové záznamy tři roky.

Základními dávkami byl důchod invalidní, který byl podmíněn ztrátou výdělečné schopnosti o více než dvě třetiny, a důchod starobní, který náležel pojištěnci, jak muži, tak i ženě po dovršení 65. roku věku. Pro pozůstalé byl zaveden důchod vdovský a sirotčí. Nárok na důchod vznikl po uplynutí doby pojištění, jež činila 150 příspěvkových týdnů. Další

---

¹¹ Publikace 80 let sociálního pojištění. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/5572A3BE-22CD-46D3-A31F-2BA0076C1C63/0/publikace_80letSP.pdf

podmínkou vzniku nároku na dávku bylo, aby pojistný případ nastal za trvání pojištění nebo alespoň v tzv. ochranné lhůtě, jež činila jeden rok po zániku pojištění.

Pokud jde o výši důchodů v dělnickém pojištění, minimální důchod činil po třiletém pojištění 1 130 korun ročně, po 10 až 20 letech se pohyboval od 1 800 do 2 400 korun ročně. Nejvyšší invalidní a starobní důchod činil 5 400 korun ročně, tj. 450 korun měsíčně. Tohoto důchodu mohl dosáhnout pojištěnec, jestliže byl nepřetržitě 50 let pojištěn v nejvyšší mzdové třídě a v každém roce alespoň 50 týdnů. Celý systém byl založen na rovnováze mezi příjmy a výdaji. Předepsané příspěvky platil z poloviny zaměstnanec a z poloviny zaměstnavatel.

V následujících letech docházelo pouze k drobným úpravám tohoto zákona, čímž byla dokončena velká reforma penzijního pojištění. Například pojištěním soukromých zaměstnanců se zabýval zákon č. 26/1929 Sb., nebo novela zákona 112/1934 odstupňovala nemocenské pojištění podle mzdových tříd a nemocenské náleželo až od čtvrtého dne pracovní neschopnosti. Také byly zavedeny přídavky na děti.

Zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění

Tímto zákonem pozbyly platnosti po případě použitelnosti veškeré dřívější předpisy, které upravovaly veřejnoprávní nemocenské, důchodové a úrazové pojištění. Zákon přispěl ke zmírnění rozdílů v sociálním zabezpečení.

Zákon o národním pojištění mezi osoby povinně pojištěné zahrnul i osoby samostatně výdělečně činné. Tyto osoby charakterizoval jako podnikající osoby zejména zemědělce, živnostníky a provozovatele svobodných povolání, jako lékaři, notáři, civilní inženýři atd. Taktéž byla ustanovena povinnost pojištění i pro spolupracující členy rodiny. Těmito členy se rozuměli např. rodiče, tchán, tchýně, zeť, sourozenci atd., žijící ve společné domácnosti s podnikatelem, jsou-li trvale činní v jeho podniku nahrazující jinak nezbytnou cizí pracovní sílu.

Byly poskytovány tři druhy dávek a to dávky nemocenského pojištění, důchodového pojištění a všeobecná péče o pojištěnce a rodinné příslušníky. V důchodovém pojištění se poskytovalo 11 různých důchodů. Podmínkou pro vznik nároku bylo třeba, aby pojištěnec byl v posledních pěti letech před dnem poskytnutí dávky pojištěn alespoň čtyři roky. Byl-li pojištěnec v pojištění alespoň jeden rok, zákon definoval i náhradní doby, pokud spadají do období již zmíněných pěti let.

Nárok na starobní důchod pojištěnci vznik dosažením alespoň 65 let věku nebo pojištěnec, který dosáhl věku alespoň 60 let a nevydělával více než polovinu průměrného

ročního výdělku, byl-li pojištěn alespoň po dobu dvaceti let. Invalidní důchod si mohl nárokovat pojištěnec, u něhož nastala ztráta nebo podstatný pokles výdělku jako následek nepříznivého trvalého zdravotního stavu. Nárok na vdovský důchod měla vdova po pojištěnci po dobu jednoho roku po jeho smrti, trvalo-li její manželství alespoň jeden rok. V dalších letech měla vdova nárok na důchod, pokud její manželství trvalo alespoň 15 let, byla invalidní, dosáhla 45 let věku nebo pečovala o jedno pojištěncovo dítě. Mezi další důchody patřilo například výbavné, na které měl pojištěnec nárok při uzavření sňatku, nebo nám známý sirotčí důchod.

Výše důchodu se stanovovala ze základní a zvyšovací částky. Základní částka činila ročně 8 400 Kčs a 20 % průměrného ročního výdělku. Zvyšovací částka se pohybovala v závislosti na délce pojištění v rozmezí od 0,4 % až do 2 % průměrného ročního výdělku.

Zákon č. 102/1951 Sb., o přebudování národního pojištění

Jak již název zákona naznačuje, došlo k přebudování národního pojištění z důvodu všestrannosti a zdokonalování o péči pracujícího člověka. Došlo k oddělení důchodového pojištění od pojištění nemocenského. Nemocenské pojištění bylo svěřeno do správy Revolučního odborového hnutí a provádění bylo převedeno do závodů. Za vrcholový orgán nemocenského pojištění byla ustanovena Ústřední rada odborů, pod jejíž působnost přešly i činnosti doposud příslušející ministerstvu pracovních sil. Pro provádění důchodového zabezpečení se zřídil Státní úřad důchodového zabezpečení, který prováděl pensijní nadlepení a další opatření.

Zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení

Na dávky důchodového zabezpečení dle tohoto zákona měli nárok zaměstnanci, domácí dělníky, žáky učilišť státních pracovních záloh a učňové. Jako zaměstnanci byli do důchodového zabezpečení zahrnuti i studenti vysokých škol, vědečtí aspiranti, spisovatelé, výtvarní umělci, architekti a jiní pracovníci, stanovení státním úřadem sociálního zabezpečení a Ústřední radou odborů. Zaměstnanci byli pro účely zabezpečení zařazeni do tří pracovních kategorií a stát poskytoval celkem 12 dávek důchodového zabezpečení. Orgánem sociálního zabezpečení, který byl povoláný k rozhodování o důchodových dávkách se stal Státní úřad sociálního zabezpečení. Řízení mělo charakter správního řízení formou rozhodnutí. O opravných prostředcích rozhodovaly soudy.

Výše starobního důchodu se pohybovala od 50 % do 60 % průměrného ročního výdělku v závislosti na pracovní kategorii. Zaměstnanec musel splnit podmínku doby zaměstnání minimálně 20 let a dosažení věku 60 let. Důchodci, který byl zaměstnán a jemuž se vyplácel starobní důchod se zvyšoval nárok na starobní důchod o 4 % za každý rok zaměstnání po dni vzniku nároku na důchod.

Podmínkou pro přiznání invalidního a částečně invalidního důchodu bylo nutné splnit potřebnou dobu zaměstnání. Tato doba se pohybovala v závislosti na věku zaměstnance a pohybovala se od 1 do 5 roků. V této úpravě zákona byly dále koncipovány jako zvláštní dávky invalidní a částečný invalidní důchod při pracovním úrazu. Nárok na tento důchod vznikl i když nebyly splněna podmínka potřebné doby.

Důchod vdovský, vdovecký a sirotčí náležel po zaměstnanci, který byl zaměstnán po dobu potřebnou pro nárok na invalidní důchod, neuplynulo-li od skončení zaměstnání do dne smrti více než 2 roky, nebo zaměstnanci který zemřel následkem pracovního úrazu. Výše vdovského důchodu činila 70 % starobního nebo invalidního důchodu, na který měl zaměstnanec nárok v době smrti, podle toho, který z důchodu byl vyšší. Sirotčí důchod náležel dítěti až do skončení 25. roku věku, pokud se soustavně připravovalo předepsaným výcvikem nebo studiem na budoucí povolání, nebo je pro nemoc, tělesnou či duševní vadu trvale neschopno práci. Výše sirotčího důchodu byla stanovena u jednostranně osiřelého dítěte na čtvrtinu u oboustranně osiřelého dítěte na polovinu důchod, z něhož se vyměřoval důchod vdovský. Byly stanoveny i minimální hranice tohoto důchodu a do 120 Kčs měsíčně u jednostranně osiřelého dítěte a 240 Kčs měsíčně u oboustranně osiřelého dítěte. Další vyplacené důchody byly například důchod osobní (vyplácený zasloužilým pracovníkům) nebo sociální (vyplácený potřebným osobám, invalidním nebo starším 65 let věku).

Zákon č. 53/1968 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů

Tímto zákonem vydaným v roce 1968, došlo ke zřízení Ministerstva práce a sociálních věcí, které se stalo ústředním orgánem státní správy pro oblast práce a pracovních sil, mezd a sociální politiky.

O dávkách důchodového zabezpečení začala místo Státního úřadu sociálního zabezpečení rozhodovat jeho původně vnitřní organizační jednotka – Správa důchodu v Praze. Z ní v roce 1969 vznikl Úřad důchodového zabezpečení v Praze.¹²

Zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení

Zákon upravoval právní vztahy v období od 1. 1. 1976 do 30. 09. 1988. Účastní důchodového zabezpečení byli pracovníci v pracovním poměru, učni a členové výrobních družstev, členové jednotných zemědělských družstev. Dále poslanci, advokáti, soudci, studenti, vědečtí pracovníci, vojáci, bojovníci proti fašismu, občané konající službu v ozbrojených silách, příslušníci Lidových milicí a další.

Z důchodového zabezpečení bylo poskytováno celkem deset dávek. Pro většinu výplat, především na nárok na starobní, invalidní a důchod za výsluhu let musela být splněna podmínka doby zaměstnání. Výše důchodu také závisela na pracovní kategorii, výši mzdy, na výši pracovních odměn, služebních příjmů a jiných pracovních příjmů.

Na plný starobní důchod měl nárok pracující, který byl zaměstnán nejméně 25 roků a který dosáhl alespoň 60 let. Žena měla nárok na plný starobní důchod, jestliže byla zaměstnána nejméně 25 let, a její důchodový věk se pohyboval podle počtu vychovaných dětí od 53 let do 57 let. Byl vyplácen i poměrný starobní důchod, na který měl nárok pracující, který byl zaměstnán po dobu kratší než 25 roků, avšak nejméně 10 roků a dosáhl nejméně 65 let věku.¹³ Výše plného starobního důchodu se vypočítala z průměrného měsíčního výdělku a pohybovala se od 50 % do 60 % v návaznosti na pracovní kategorii. K této základní výměře se připočetlo od 21. roku zaměstnání dle zařazení do pracovní kategorie 1 % až 2 % průměrného měsíčního za každý rok zaměstnání. Výše poměrného starobního důchodu činila za každý rok zaměstnání 2 % průměrného měsíčního výdělku.

Invalidní a částečný invalidní důchod náležel zaměstnanci při ztrátě nebo dlouhodobém poklesu pracovní schopnosti. Podmínkou vzniku nároku byla potřebná doba zaměstnání, která závisela na věku pracujícího a pohybovala se od 1 do 5 let. Doba zaměstnání potřebná pro nárok pracujících ve věku nad 28 let se zjišťovala z posledních 10 roků počítaných zpět od vzniku invalidity. Invalidní důchod nenáležel zaměstnanci, který v době vzniku plné invalidity již splnil podmínky pro nárok na starobní důchod, pokud plná

---

¹² Publikace 80 let sociálního pojištění. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/ronlyres/5572A3BE-22CD-46D3-A31F-2BA0076C1C63/0/publikace_80letSP.pdf

¹³ Žena měla nárok na poměrný starobní důchod, jestliže byla zaměstnána po dobu kratší než 25 roků, avšak nejméně 20 let a dosáhla věku alespoň 60 let.

invalidita nenastala následkem pracovního úrazu. Výše vypláceného důchodu se vypočetla obdobně jako důchod starobní. Výše částečného invalidního důchodu činila polovinu invalidního důchodu. Zákon stanovil i nejvyšší a nejnižší výměru invalidního důchodu. Nejvyšší výměra se pohybovala od 2 150 Kčs do 2500 Kčs, v závislosti na pracovní kategorii. Invalidní důchod činil nejméně 400 Kčs měsíčně.

Mezi další vyplácené důchody patřil důchod za výsluhu let, který se poskytoval výkonným letcům, sólistům opery, členům orchestru, vojákům z povolání a dalším. Důchod náležel po stanovené době zaměstnání bez zřetele na věk pracujícího, jestliže skončil zaměstnání v uvedené v předchozím odstavci.

Vdovský důchod náležel vdově po dobu jednoho roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby náležel vdově důchod, pokud splnila stanovené podmínky, např. je plně invalidní, pečuje alespoň o jedno dítě, vychovala alespoň tři děti atd. Nárok vznikne znovu, splní-li se některá z podmínek do dvou roků po zániku dřívějšího nároku, nebo do pěti roků, zemřel-li manžel následkem pracovního úrazu a byl zařazen v I. pracovní kategorii. Výše vdovského důchodu činila 60 % důchodu starobního nebo invalidního důchodu, na který by měl pracující nárok v době smrti, podle toho, který z těchto důchodů byl vyšší, nejméně však 360 Kčs měsíčně.

Sirotčí důchod náležel dítěti zemřelého pracujícího, do skončení povinné školní docházky dítěte, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se dítě soustavně připravovalo na budoucí povolání, nemohlo se připravovat na budoucí povolání z důvodu nemoci. Po skončení povinné školní docházky se sirotčí důchod nevyplácí, má-li dítě vlastní hrubý měsíční příjem vyšší než 620 Kčs. Sirotčí důchod jednostranně osiřelého dítěte činil 30 % a oboustranně osiřelého dítěte 50 % starobního nebo invalidního důchodu, na který měl pracující nárok v době smrti. Byla stanovena i minimální částka sirotčího důchodu, která činila 300 Kčs měsíčně u jednostranně osiřelého dítěte a 500 Kčs u oboustranně osiřelého dítěte.

Další vyplácené důchody byly např. osobní důchod, náležející zasloužilým pracujícím v oboru hospodářství, vědy, školství, kultury, nebo sociální důchod, který náležel potřebným občanům, kteří dosáhli věku 65 let nebo byli plně invalidní a jejich životní potřeby nebyly zabezpečeny.

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Právo na sociální zabezpečení bylo tímto zákonem zaručeno všem občanům. Sociální zabezpečení zahrnovalo důchodové zabezpečení, sociální péči a nemocenské zabezpečení umělců, kteří svou činnost nevykonávali v pracovním poměru.

Důchodového zabezpečení byli účastni zaměstnanci v pracovním poměru, členové družstev, jestliže nebyli v pracovním vztahu k družstvu, občané, kteří měli v důchodovém zabezpečení práva a povinnosti jako zaměstnanci v pracovním poměru, zejména uvolnění poslanci zastupitelských sborů, soudci, prokurátoři a další. Z tohoto zabezpečení se poskytovaly různé druhy dávek:

- důchody
  - o starobní, invalidní, částečně invalidní, za výsluhu let, vdovský, sirotčí, manželky, sociální, osobní,
- zvýšení důchodu pro bezmocnost,
- výchovné k důchodům a příplatek k výchovnému,
- dávky poskytované důchodcům
  - o lázeňská péče, podpora při narození dítěte, pohřebné.

Legislativní úprava na vznik nároku na důchody neprošla mnoha změnami. Ve většině případů došlo pouze ke změně nejvyšší a nejnižší výměry důchodu. Nejvyšší výměra starobního důchodu i invalidního důchodu se pohybovala v rozmezí od 2 800 Kč do 3 800 Kč v závislosti na druhu jeho zaměstnání, nejnižší byla stanovena na 550 Kčs měsíčně.

Výše důchodu za výsluhu let byla stanovena na 50 % průměrného měsíčního výdělku. Výjimku tvořili výkonní letci, kterým se od 26. roku zaměstnání zvyšovala tato částka o 3 % za každý další rok jejich zaměstnání až do výše 75 % průměrného měsíčního výdělku.

Vdovský a vdovecký důchod rovněž neprošel velkými změnami. Nárok na tento důchod měla žena po manželovi, který splnil ke dni smrti podmínky pro nárok na starobní důchod nebo podmínku doby zaměstnání potřebnou pro nárok na invalidní důchod nebo na důchod za výsluhu let nebo zemřel následkem pracovního úrazu. Tento důchod náležel po dobu 1 roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby jen tehdy, byly-li splněny další zákonem stanovené náležitosti. Výše důchodu činila 60 % důchodu starobního, invalidního nebo za výsluhu let, na který měl, nebo by měl mít nárok manžel v době smrti.

V oblasti sirotčího důchodu došlo pouze navýšení minimální výše a to na 400 Kčs měsíčně pro jednostranně osiřelého dítěte a 600 Kčs měsíčně pro oboustranně osiřelého dítěte.

Důchod manželky byl určen pro manželky, které se dožily 65 let věku nebo byly invalidní a po dobu po kterou trvalo manželství. Výše tohoto důchodu byla stanovena na 200 Kčs měsíčně.

Zákon č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu

Se změnou režimu a vzniku socialistické společnosti musely být nastaveny nové společenské a ekonomické podmínky, což se projevilo i v oblasti sociálního pojištění. Tento zákon stanovil orgány sociálního zabezpečení a jejich úkoly:

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky bylo pověřeno řízením a kontrolou státní správy v sociálním zabezpečení, řízením České správy sociálního zabezpečení nebo zajišťováním úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv. Orgány ministerstva tvořily posudkové komise, k posuzování zdravotního stavu a pracovních schopností občanů.

Mezi úkoly České správy sociálního zabezpečení bylo stanoveno řízení a kontrola okresních správ sociálního zabezpečení, spolupráce s příslušnými odborovými orgány, odpovědnost za účelné vynakládání prostředků na sociální zabezpečení a další. Mezi její působnosti patřilo rozhodování o dávkách důchodového zabezpečení, o odvoláních v nichž v prvním stupni rozhodla okresní správa sociálního zabezpečení, rozdělování poukazů na lázeňskou péči a další.

Okresní správy sociálního zabezpečení se zřizovaly pro obvody, které byly shodné s územními obvody okresních národních výborů. Mezi jejich působnost patřilo rozhodování ve sporných případech o vzniku a zániku nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení, o sociálním důchodu, o sporných případech o přiznání nebo nepřiznání dávek nebo o přiznání vdoveckého důchodu, uznání invalidity a další. K dalším úkolům patřilo provádění nemocenského pojištění v organizacích, v nichž se vyplácejí dávky nemocenského pojištění, kontrola provádění nemocenského pojištění a hospodaření s jeho prostředky, plnění povinností občanů a organizací v sociálním zabezpečení atd.

Posledním orgánem byly stanoveny Národní výbory, které poskytovaly dávky a služby, poskytovaly úkoly sociální péče, nebo poskytování odborné pomoci.

3.2. Vývoj po roce 1995

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon s účinností od 1. 1. 1996 upravoval hmotně právní vztahy důchodového pojištění a byl založen na pojišťovacím principu.¹⁴ Účast na pojištění je povinná pro:

- zaměstnance v pracovním poměru
- osoby ve služebním poměru
- členy družstva, kteří nejsou v pracovněprávním vztahu k družstvu, ale pro družstvo vykonávají práci, za kterou jsou odměňováni
- společníky a jednatele společnosti s.r.o
- zaměstnance, kteří činní na základě dohody o provedení pracovní činnosti
- OSVČ
- soudce, poslance Poslanecké sněmovny, senátory Senátu Parlamentu, prezidenta republiky
- a další¹⁵

Zákon rozlišoval celkem 5 důchodů, a to starobní, plný invalidní, částečný invalidní, sirotčí a vdovský a vdovecký důchod. Byly stanoveny základní pojmy, jako je doba pojištění, náhradní doba pojištění, výpočtový základ, dítě a jeho soustavná příprava dítěte na budoucí povolání, osoba blízká, pracovní úraz a další.

Nárok na starobní důchod spočíval v dosažení věku a dále pak získání potřebné doby pojištění u řádného důchodu. Nárok náležel pojištěnci, jestliže se účastnil pojištění nejméně 25 let a dosáhl aspoň věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod. U mužů činil důchodový věk 60 let a u žen se pohyboval v závislosti na množství vychovaných dětí od 53 do 57 let, pokud tito pojištěnci dosáhli tohoto věku do 31. prosince 2006. Od tohoto data se důchodový věk stanovil tak, že ke kalendářnímu měsíci, ve kterém pojištěnec dosáhl výše uvedeného věku se u muže připočetly dva kalendářní měsíce, u žen čtyři kalendářní měsíce za každý i započatý kalendářní rok z doby po 31. prosinci 1995 do dne dosažení uvedených věkových hranic. Základní výměra starobního důchodu byla stanovena na 680 Kč měsíčně, minimální výše procentní výměry činila 770 Kč měsíčně.

---

¹⁴ Tento princip funguje tak, že pojišťovna vybírá od svých pojistníků, se kterými uzavírá smlouvu o pojištění, pojistné. Pokud se někomu z pojištěných stane škodní událost, na kterou je pojištěn, je mu vyplaceno pojistné a tím splněna podmínka solidárnosti mezi pojištěnými.

¹⁵ § 5 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Plný invalidní důchod byl podmíněn dlouhodobým nepříznivým zdravotním stavem. Nárok na důchod vznikl osobě, jestliže se stále plně invalidní a získala potřebnou dobu pojištění a pokud neměla nárok na starobní důchod. Plná invalidita vznikla pojištěnci, jemuž poklesla výdělečná schopnost minimálně o 60 %. Potřebná doba pojištění pro nárok na tento důchod se vyvíjela podle dosaženého věku. Na částečný invalidní důchod měl nárok pojištěnec, u něhož poklesla jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti nejméně o 33 %. Výše základní výměry byla stanovena ve stejné výši jako pro plný invalidní důchod, tzn. 680 Kč měsíčně, minimální procentní výměra byla stanovena na 385 Kč.

Podmínkou pro získání vdovského a vdoveckého důchodu bylo, aby zemřelý byl poživitelem přímého důchodu anebo aby ke dni smrti splnil podmínky potřebné pro nárok na plný nebo starobní důchod. Tento důchod náležel pozůstalému po dobu jednoho roku a po uplynutí této doby také vdově pokud splnila podmínky stanovené v § 50 tohoto zákona. Základní výměra důchodu byla stanovena na 680 Kč měsíčně, procentní výměra činila 50 % procentní výměry starobního nebo plného invalidního důchodu zemřelého.

Na sirotčí důchod mělo nárok pouze nezaopatřené dítě, a to po každém z rodičů, anebo osobě, která dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů. Výše základní výměry sirotčího důchodu byla stanovena na 680 Kč měsíčně a procentní výměra činila 40 % procentní výměry starobního nebo plného invalidního důchodu zemřelého rodiče.

Zákon č. 306/2008 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů a další zákony

Zákon nabyl účinnosti od 1. 1. 2010 a přinesl výrazné změny důchodového pojištění. K největším změnám došlo především v úpravě důchodového věku, potřebné doby pojištění či koncepce invalidity.

Do náhradní doby pojištění se od roku 2010 přestalo započítávat studium na střední, vyšší odborné škole nebo vysoké škole a byla dána možnost studentům dobrovolné účasti na důchodovém pojištění.

Velkou změnou prošlo i uznání podmínek na nárok pro přiznání řádného starobního důchodu. Doposud platila podmínka účasti alespoň 25 let, nově se tato potřebná doba prodloužila až na 35 let, v závislosti na tom, ve kterém kalendářním roce dotyčný dosáhl důchodového věku. Došlo i k navýšení potřebného věku i doby pojištění v závislosti na kalendářním roce pro uznání poměrného starobního důchodu.

Stanovení důchodového věku rovněž prošlo změnami. Důchodový věk byl rozdělen do třech skupin v závislosti na rok narození pojištěnce. Zákon ustanovil i možnost pořádat o úpravu procentní výměry starobního důchodu v případech kdy pojištěnec vykonával výdělečnou činnost.

Došlo i ke změně koncepce invalidních důchodů a invalidity. Zákon přestal rozlišovat dva druhy invalidních důchodů a osobám z důvodu jejich invalidity je poskytována pouze jediná dávka důchodového pojištění – invalidní důchod, jehož výše závisela na stupni invalidity. Zákonem bylo ustanoveno, že nárok na invalidní důchod zaniká, pokud pojištěnec dosáhne věku 65 let. Tento důchod se mění na starobní důchod a jeho výše zůstává ve výši původně vypláceného důchodu.

Co se týká vdovského a vdoveckého důchodu ke sjednocení věkové hranice u žen a mužů. Bylo třeba dosáhnout alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk.

4. Analýza důchodové reformy

Jak bylo zmíněno v druhé kapitole této práce, z důvodu stárnutí populace a zvyšování státních sociálních výdajů, které by vyústilo zejména ke snižování výše vyplácených důchodů, bylo třeba „přebudovat“ důchodový systém. Na konci roku 2011 byly vyhlášeny tři zákony, které představují právní rámec penzijní reformy. Jednalo se o zákony č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření a zákon č. 428/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém spoření a zákona o doplňkovém penzijním spoření.

4.1. Důchod z I. a II. pilíře

Jak již bylo uvedeno, první pilíř je průběžný, peníze přijaté od dnešních pracujících jsou vypláceny současným důchodcům. Jelikož se jedná o „státní pilíř“, jsou zde nastaveny určité redukční hranice z důvodu zachování principu solidarity mezi lidmi s vysokým a s nízkým příjmem. Na výši vypláceného důchodu má také vliv to, jak dlouho se tohoto pilíře účastníme, tzn. čím delší účast, tím vyšší důchod. Tento pilíř funguje již po několik generací. Dnešní pracující přispívají na důchod dnešním důchodcům, kteří v době své pracovní aktivity platili důchody předchozím důchodcům. Reforma tento pilíř výrazně neovlivnila, např. došlo ke zvyšování důchodového věku, byla odstraněna diskriminace žen, které měly nárok na dřívější odchod do starobního důchodu podle počtu vychovaných dětí. Zaměstnanec do prvního pilíře odvádí celkem 28 % za svých příjmů.¹⁶

Při účasti v druhém pilíři nazvaném důchodové spoření, se část prostředků ze sociálního pojištění, resp. 3 % odvádí na individuální účet u penzijní společnosti, za podmínky dodatečné vlastní platby ve výši 2 % z hrubé mzdy. Rozdíl mezi prvním a druhým pilířem je v tom, že peníze, které pojištěnec odvede v rámci druhého pilíře, se nevyplácí na důchody současným důchodcům, ale jsou odváděny na individuální účet, ze kterého se bude vyplácet pojištěncův důchod. Účast v tomto pilíři je dobrovolná, tzn. pokud se pojištěnec rozhodne nevstoupit, pak přispívá dále jen do prvního pilíře, druhý se ho netýká a důchod bude pobírat pouze z prvního pilíře. Důchodové spoření je určeno pro občany mladší než 35 let. Možnost účasti mají i občané starší 35 let, ale na své rozhodnutí mají čas pouze do 30. 5. 2013. Rozhodnutí o účasti je nevratné. Jakmile se pojištěnec rozhodne účastnit se

---

¹⁶ Tzn. 6,5 % zaměstnanec a 21,5 % zaměstnavatel za zaměstnance

tohoto pilíře je tento závazek trvalý a nevratný, tzn. nemůžeme své rozhodnutí změnit a ze systému vystoupit.

Fondy v rámci II. pilíře

Se vznikem II. pilíře začaly penzijní společnosti nabízet čtyři, zákonem stanovené důchodové fondy. Prostředky těchto fondů jsou ve vlastnictví jejich účastníků, tzn. penzijní společnosti tyto prostředky nevlastní, pouze rozhodují o tom, kterou akcií nebo dluhopis nakoupí. To je jedna z výhod, díky které se nemusí účastníci obávat zhoršující se ekonomické situace penzijní společnosti. V případě jejího krachu převezme fond jiná penzijní společnost. Jediné co ovlivní výši majetku fondů, a na co by si měl účastník dát pozor, je vývoj ceny akcií a dluhopisů. Penzijním společnostem se zisk vyplácí pouze v případě, že hodnota penzijní jednoty je vyšší, než byla kdykoliv předtím.

Důchodový fond státních dluhopisů investuje, jak už název naznačuje, pouze do státních dluhopisů, především do českých státních dluhopisů, pokladničních poukázek a termínovaných vkladů. Fond je určen spíše pro konzervativnější investory, preferující pevně úročené finanční instrumenty s dlouhodobým zhodnocením vložených prostředků.

Obdobou předchozího fondu je konzervativní důchodový fond, který taktéž investuje především do státních dluhopisů, ale nakupuje i dluhopisy evropských institucí a to do maximální výše 70 % svého majetku. Zbýlých 30 % musí fond investovat do likvidních aktiv.

Dalším z nabízených fondů je vyvážený důchodový fond. Jedná se o smíšený fond, které investuje shromážděné peněžní prostředky do dluhopisů, které tvoří jeho konzervativní složku, dále do akcií a ostatních investičních nástrojů, avšak ty mohou tvořit nejvýše 40 % hodnoty majetku v důchodovém fondu. Fond se vyznačuje vyšším výnosem než dva předcházející, ovšem tento výnos je spojen i s vyšším investičním rizikem, proto je fond vhodný pro účastníky se základní znalostí principů a nástrojů kapitálového trhu. Posledním nabízeným fondem je dynamický důchodový fond, ten umožňuje větší podíl investice do akcií, a to až do 80 % hodnoty majetku fondu.

Výplata důchodu

Již bylo řečeno, že II. pilíř doplňuje pilíř I., proto jsou v tomto pilíři podobné podmínky pro výplatu prostředků. K prostředkům z II. pilíře účastník dosáhne až při dosažení důchodového věku, formou důchodů vypláceného účastníkem zvolenou pojišťovnou. Za výhodu druhého pilíře můžeme pokládat i to, že na rozdíl od prvního, kde se důchody

vypočítávají a vyplácejí na doživotí, má pojištěnec možnost volby, a to buď výplata doživotního důchodu, výplata doživotního důchodu s pozůstalostní penzí po dobu 3 roky, nebo výplatu důchodu na dobu 20 let.

Výši vypláceného důchodu znázorňují následující tabulky:

Tabulka 4.1.: Výše důchodu¹⁷

Muž narozený v roce 1988

Výše hrubé mzdy	Výše důchodu při účasti pouze v I. pilíři	Výše důchodu při účasti v II. pilíři			Rozdíl
		z I. pilíře (25 %)	z II. pilíře (5 %)	celkem	
15 000 Kč	10 894 Kč	9 441 Kč	1 800 Kč	11 241 Kč	347 Kč
20 000 Kč	11 894 Kč	10 237 Kč	2 400 Kč	12 637 Kč	743 Kč
25 000 Kč	12 805 Kč	11 033 Kč	3 000 Kč	14 033 Kč	1 228 Kč
30 000 Kč	13 760 Kč	11 829 Kč	3 600 Kč	15 429 Kč	1 669 Kč
35 000 Kč	14 716 Kč	12 625 Kč	4 200 Kč	16 825 Kč	2 109 Kč
40 000 Kč	15 671 Kč	13 421 Kč	4 800 Kč	18 221 Kč	2 550 Kč

Muž narozený v roce 1968

Výše hrubé mzdy	Výše důchodu při účasti pouze v I. pilíři	Výše důchodu při účasti v II. pilíři			Rozdíl
		z I. pilíře (25 %)	z II. pilíře (5 %)	celkem	
15 000 Kč	10 362 Kč	9 619 Kč	902 Kč	10 521 Kč	159 Kč
20 000 Kč	11 259 Kč	10 434 Kč	1 203 Kč	11 637 Kč	378 Kč
25 000 Kč	12 156 Kč	11 250 Kč	1 503 Kč	12 753 Kč	597 Kč
30 000 Kč	13 053 Kč	12 065 Kč	1 804 Kč	13 869 Kč	816 Kč
35 000 Kč	13 950 Kč	12 880 Kč	2 105 Kč	14 985 Kč	1 035 Kč
40 000 Kč	14 847 Kč	13 696 Kč	2 405 Kč	16 101 Kč	1 227 Kč

Zdroj: vlastní zpracování + <http://duchodovakalkulacka.mpsv.cz>

¹⁷ Bereme v úvahu muže, účastníce se konzervativního fondu, který se rozhodl pro doživotní výplatu prostředků. Výnosnost konzervativního fondu stanovena na 3,5 %.

Je nutno podotknout, že uvedené výše důchodů, jsou pouze orientační a to z důvodu nejistot, které souvisí s očekáváním v budoucnosti i s volbou investiční strategie. Oba dva pilíře s sebou nesou určitá rizika. Dnes nemůžeme odhadnout, jaká bude výše důchodů vypláceného z I. pilíře, zda dokonce nedojde k jeho poklesu, nemůžeme vědět, jak se bude vyvíjet situace na kapitálových trzích, jak se bude vyvíjet inflace atd.

Na základě výsledků můžeme říci, čím vyšší má pojištěnec příjem, tím vyšší je jeho důchod. To je zcela logické, protože čím vyšší příjem a čím mladší věk, tím více odvede do systému. Pro příjmy kolem 20 000 Kč není rozdíl v příjmu důchodu nijak podstatný. Z velikosti vypláceného důchodu lze, konstatovat že se II. pilíř vyplatí spíše těm, kteří dosahují nadprůměrných výdělků. Systém je také vhodný i pro mladší generace, které by se tohoto systému účastnily, ovšem aby dosáhly zajímavějších důchodů měl by se jejich příjem pohybovat kolem 25 000 Kč a výše.

4.2. Důchod z III. pilíře, tzv. doplňkového penzijního spoření

Jedná se o další zdroj, který může pojištěnec použít na financování svého důchodu. Na rozdíl od předchozích dvou pilířů výše příspěvku nezávisí na příjmu, ale je pouze na účastníkovi kolik si může odkládat do tohoto systému, může posílat i jednorázové platby. Spoření v tomto pilíři se odlišuje od jiných spořicích produktů státní podporou, která slouží jako motivace pro vstup do tohoto systému. Další motivací je i to, že o zaplacené příspěvky lze snížit daňový základ pro výpočet daně z příjmu fyzických osob, nebo možnost přispívání zaměstnavatelem.¹⁸ To z tohoto pojištění dělá na rozdíl od ostatních investic, investici výjimečnou.

Tabulka 4.2.: Výše státního příspěvku pro rok 2013

Vklad	Výše státního příspěvku	Vklad	Výše státního příspěvku
300 Kč	90 Kč	700 Kč	170 Kč
400 Kč	110 Kč	800 Kč	190 Kč
500 Kč	130 Kč	900 Kč	210 Kč
600 Kč	150 Kč	1000 Kč a více	230 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

¹⁸ I tyto odpočty prošly od roku 2013 změnou. Účastník má možnost snížení daňového základu o částku až 12 000 Kč, ovšem od částek převyšujících 12 000 Kč (do roku 2013 částka činila 6000 Kč). Od 1. 1. 2013 došlo ke zvýšení osvobození příspěvků zaměstnavatele na zaměstnanecko spoření z 24.000Kč na 30.000Kč.

Na druhou stranu jsou státní zásahy spojeny i s určitými omezeními a změnami, které přinesla tato reforma. I penzijní fondy prošly změnou, a to oddělením penzijních fondů od majetku akcionářů. Majetek fondů je nově ve vlastnictví účastníků, čemuž ještě v roce 2012 nebylo. Do 31. 12. 2012 existovala pouze jedna investiční strategie pro všechny jeho účastníky. Od roku 2013 se však toto penzijní připojištění překlenuje do transformovaného fondu, který si zachoval podmínky uzavřené před tímto obdobím. Tento fond však není jediný a na rozdíl od II. pilíře mohou penzijní pojišťovny nabízet jakékoliv nové účastnické fondy, bez stanovení jakýkoliv hranic při tvorbě jejich portfolia. Jedinou podmínkou je povinně nabízet jeden fond konzervativní. Tyto fondy však již nenabízí výhody, které nabízelo staré penzijní spoření.

Dalším rozdílem od předchozích pilířů se k výplatě dávek dostaneme dříve, než při dosažení důchodového věku. Penzijní spoření je uzavíráno do 60 let věku účastníka, při splnění podmínky účasti alespoň 5 let. Při splnění stanovených podmínek si pojištěnec může zvolit, jak tyto prostředky vybrat. Buď starobní penzi na dobu určitou, doživotní penzi nebo jednorázové vyrovnání. Další možností je výběr finančních prostředků i předčasně. Nevýhodou tohoto výběru je to, že účastníkovi nebudou vyplaceny státní příspěvky.

Novinkou, kterou přinesla reforma jsou předdůchody, které mají pomoci starším lidem bez práce. Jedná se o možnost, jak zabránit předčasnému důchodu, který by pojištěnci snížil výši starobního důchodu. Výhodou předdůchodu je zachování výše nároku na starobní důchod a v době pobírání tohoto důchodu se stát stává plátcem zdravotního pojištění.

Pro nárok na předdůchod musí účastník splňovat zákonem stanovené podmínky. Pojištěnec musí mít nejméně pět let založené doplňkové penzijní spoření, mít nejméně pět let do nároku na řádný starobní důchod. Další podmínkou je minimální délka čerpání předdůchodu, stanovena na dva roky a množství naspořených prostředků. Zákonem je stanoveno, že žadatel o předdůchod musí mít naspořeno nejméně 30 % průměrné mzdy za kalendářní rok předcházející první splátce, tzn. že při čerpání v roce 2013 by měsíční vyplácená částka musela dosahovat minimálně 7 541 Kč.¹⁹ Důležité je podotknout, že se tyto prostředky budou vyplácet z účastnických fondů, ale ne z transformovaných fondů. Pokud účastník stanoveného minima nedosáhne, má možnost i jednorázového převodu finančních prostředků. K tomu aby mohl být tento důchod vyplácen musí mít účastník naspořeno minimálně 180 984 Kč.²⁰

---

¹⁹ Průměrná mzda v roce 2012 činila 25 137 Kč

²⁰ Pokud uvažujeme o dvouletém předdůchodu

Jak z následující tabulky vyplývá, určeného příjmu pro nárok na předdůchod dosáhne osoba účastníci se pilíře minimálně 18 let, proto bude většina účastníků uvažující o delším než dvouletém předdůchodu muset využít výše zmiňovaného jednorázového převodu finančních prostředků.

Tabulka 4.3.: Výše úspor při vkladu 500 Kč při zhodnocení 3,5 %

Délka spoření	Celkem naspořeno
5 let	42 620 Kč
10 let	93 240 Kč
15 let	153 360 Kč
20 let	224 762 Kč
30 let	383 847 Kč

Zdroj: <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/kalkulacky-a-aplikace/penzijni-pripojisteni/>

Jiná situace ovšem nastane, pokud nám na penzijní připojištění přispívá zaměstnavatel např. dalšími 500 Kč. V tomto případě dosáhne účastník penzijního spoření požadované částky již v jedenáctém roce pojištění.

Tabulka 4.5.: Výše úspor při vkladu účastníka i zaměstnavatele 500 Kč, zhodnocení 3,5%

Délka spoření	Celkem naspořeno
5 let	75 405 Kč
10 let	164 963 Kč
15 let	271 329 Kč
20 let	397 658 Kč
30 let	725 898 Kč

Zdroj: <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/kalkulacky-a-aplikace/penzijni-pripojisteni/>

4.3. Vlastní pohled na důchodovou reformu

Prozatím zde byly vyzdvihovány pouze klady a přínosy které reforma přinesla, ovšem jak tomu ve světě chodí, s klady úzce souvisejí i rizika a nevýhody, které se nevyhnuly ani těmto pilířům.

I. pilíř

O nevýhodách tohoto pilíře bylo již dost rozepsáno v druhé kapitole této práce. Za největší problém a také důvodem proč byla nutná reformace důchodového systému, je uváděno demografické riziko a s ním vážící se možný budoucí pokles důchodů. Tento problém se neváže pouze na to, že bude přibývat lidí v důchodovém věku, ale i k tomu, že se prodlužuje průměrný věk dožití, tudíž penzisté budou v budoucnu pobírat důchody po delší dobu. Prognózy naznačují, že v roce 2050 bude na jednoho seniora vydělávat pouze 1,2 ekonomicky aktivních obyvatel, oproti dnešním 1,8.

II. pilíř

Poslední dobou velmi spekulovaný druhý pilíř má mnoho zastánců i odpůrců. Na jedné straně je vznik pilíře výhodnou diverzifikací důchodu, díky čemuž mají občané více možností jak si naspořit na penzi, na druhou stranu, jak již bylo naznačeno je pilíř výhodný spíše pro osoby s nadprůměrným výdělkem. Účast v tomto pilíři je vhodnou volbou i pro občany, kteří si nedokáží uspořit na důchod z vlastních příjmů a celý svůj disponibilní důchod utratí. Jelikož zaměstnavatel odvádí pojistné přímo ze mzdy, občané tak tuto částku nemohou utratit a bude jim vyplacena až v penzi. Pozitivem druhého pilíře je způsob dědění. Pokud účastník zemře, stávají se předmětem dědictví nevyčerpané finanční prostředky, a to jak 2 % vyváděna z hrubé mzdy tak i 3 %, které pojištěnec vyvedl z průběžného systému.

II. pilíř s sebou nese i celou řadu rizik. Pokud uvažujeme o penzi, jedná se o plánování v hodně vzdálené budoucnosti, do doby, ve které netušíme co nás může čekat. V současné době je největším problémem politické riziko. Již dnes některé politické strany hlásají zrušení tohoto pilíře a jeho převod do stávajícího III. pilíře, popř. jeho znárodnění.

Ten, kdo vstupuje do II. pilíře zároveň podstupuje jedno z významných rizik, a to riziko tržní. I přestože byl dokázán dlouhodobý pozitivní trend vývoje akciových trhů, volatilita v krátkém období akciových instrumentů je zpravidla vysoká, tudíž nemůže být zaručeno kladné zhodnocení v době odchodu do důchodu.

I na tento pilíř má dopad demografické riziko, to se sice nepromítá tak výrazně jako v pilíři prvním. Vyznačuje se především v nejistotě výše vypláceného důchodu z důvodu prodlužování věku dožití. Z tohoto důvodu může dojít k rozpočítání důchodu pojišťovnou na další dobu.

III. pilíř

Tento pilíř vznikl již v roce 1994 z důvodu podpory individuálního zajištění na stáří. Dnes patří k nejrozšířenějším a nejvyužívanějším nástrojům pro vytváření rezervy na důchodový věk. Výhody tohoto pilíře již byly popsány. Patří k nim např. příspěvek zaměstnavatele a třetích osob, státní příspěvek, předdůchody nebo daňový odpočet.

I tento pilíř prošel změnami, které znamenaly již zmíněné překlenutí do transformovaného fondu a vytvoření nových účastnických fondů. Transformovaný fond si zachoval výhody pojící se k dřívějšímu pojištění. Jedná se o garanci nezáporného výnosu nebo výsluhovou penzi. Ovšem je spojen s nižším výnosem, jednou investiční strategií bez možnosti její změny. Účastnické fondy s sebou přinášejí více možností, jak mohou účastníci své vklady lépe zhodnotit. Nabízí i jiné investiční strategie než konzervativní, nabízející potenciálně vyšší zhodnocení, ale ovšem za cenu vyššího rizika, neboť zde není garantováno nezáporné zhodnocení, s kterým se váže již zmíněné tržní riziko.

Z výše uvedených informací je jasné, že v budoucnu nebude možné udržení životní úrovně v takové míře, jakou mají dnešní penzisté. Je důležité zajistit fiskální udržitelnost důchodového systému a nadále zajišťovat jeho diverzifikaci a to i z důvodu, že soukromý sektor vždy hospodá lépe než veřejný. Díky tomu mají lidé více možností jak dosáhnout lepšího důchodu a nespolehat se pouze na průběžný systém. K dostatečnému financování důchodového rozpočtu je důležité zachovat určitý počet pracujících, tzn. zvyšovat podporu zaměstnanosti. K vyřešení tohoto problému se nabízí hned několik možností.

Nejjednodušší cestou je prodlužování odchodu do důchodu. Další z možností je zvýšení porodnosti. Bohužel by to tento problém vyřešilo až za nějakých 20 let, kdy by dnešní narozené děti začaly pracovat a tím přispívat do tohoto systému. V současné době nejrychlejší cestou, v dřívějších dobách hodně kritizovanou, je podpora imigrace mladých a vzdělaných cizinců. Další z možností, která by pomohla k oživení trhu práce a motivaci k zaměstnávání, je snížení pojistného na důchodové pojištění, které by bylo kompenzováno zvýšením jiných daní, např. nepřímých.

Jedním z řešení problému zvyšování státního deficitu, je zavedení nefinančního příspěvkově definovaného důchodového systému, tzv. NDC systému. V tomto systému je pojistné placené účastníky připisováno na jejich individuální účty. Na tyto účty jsou připisovány i jiné příspěvky, například za dobu, kdy člověk pobíral podporu v nezaměstnanosti nebo i prostředky po předčasně zesnulých. Akumulované příspěvky jsou pravidelně zhodnocovány mírou výnosnosti odvozenou např. od vývoje mezd. Tento systém snižuje míru přerozdělování, z důvodu že pojištěnec dostane důchod úměrný částce, kterou naspořil. Na druhou stranu zde není zaručen princip solidarity, kterou vlády zemí, které tento systém přijaly, řeší hranicí minimálního důchodu. Výhodou, kterou tato varianta nabízí je individuální zvolení věku odchodu do důchodu, tzn. není stanovena podmínka dosažení určitého věku, pouze je zvolen minimální důchodový věk. Výše důchodu je určena vydělením nakumulovaného pomyslného kapitálu na individuálních účtech a očekávanou dobou dožití.

4.4. Vlastní návrh

Průběžný systém samozřejmě zůstává i nadále dominantním a hlavním systémem financování důchodů. Z toho ovšem vystává problém jeho dlouhodobá neudržitelnosti, a to z důvodu, že zavedení druhého pilíře průběžnému systému neulehčí. Tuto domněnku podporuje i to, že dodnes se tohoto pilíře dobrovolně účastní necelých 21 000 občanů. Může za to především nejistota lidí k tomuto systému, nebo nedostatečná informovanost, co všechno tento systém přináší. Proto by podpoře tohoto systému pomohla vyšší informovanost obyvatel ze strany státu. Za další výhodu důchodového spoření může být považováno i to, že se systém vyplatí lidem, kteří pracují v určité zemi pouze několik let. I přesto, že odvádějí pojistné, na důchod jim vzniká nárok pouze ve státech, které mají uzavřenou mezinárodní smlouvu. V důchodovém pojištění jsou peníze odváděné do fondu, který vlastní pojištěnec a není důležité, odkud se posílají.

Z důvodu deficitního stavu účtu důchodového pojištění, by měl stát uvažovat, jak do systému získat více peněz. Toho by se mohlo dosáhnout snižováním rozdílů mezi OSVČ a zaměstnanci. Negativním trendem poslední doby je fakt, že většina zaměstnavatelů nutí své zaměstnance, k vykonávání samostatně výdělečné činnosti, a zaměstnavatel bude pouze využívat jejich služeb. Ve výsledku zaměstnavatelé nemusejí odvádět sociální pojistné a OSVČ většinou platí zákonem stanovené minimální zálohy. U zaměstnanců je minimální

odvod celkem 2 520 Kč měsíčně.²¹ Zákonem stanovená minimální záloha OSVČ činní 1 890 Kč. To znamená rozdíl 25 %. Z tohoto důvodu je množné řešení ve snížení tohoto rozdílu, a to zvýšením minimálního vyměřovacího základu právě o těchto 25 %. To by znamenalo stanovení minimálního ročního vyměřovacího základu na 103 536 Kč pro hlavní činnost a 51 780 Kč pro činnost vedlejší. Minimální měsíční zálohy by činily 2 520 Kč pro činnost hlavní a 1 260 Kč pro činnost vedlejší.

Další z možností jak ulehčit státnímu rozpočtu je zavedení v poslední době hodně spekulované daně z finančních transakcí. Tato daň zajišťuje spravedlivější přispívání do veřejného sektoru finančním sektorem, který v současnosti oproti jiným odvětvím platí méně. Použily by se stanovené minimální sazby 0,01 % u derivátových nástrojů a 0,1 % u ostatních transakcí.

K zvýhodnění předdůchodů a usnadnění o jeho rozhodování, by bylo dobré zahrnout dobu požívání tohoto důchodu do náhradní doby pojištění. Když se člověk rozhodne pro předdůchod tak doba, po kterou důchod využívá, snižuje procentní výměru starobního důchodu. Např. pro pojištěnce pracujícího 38 let a pobírání předdůchodu po jeho maximální dobu 5 let, činí procentní výměra jen 57 % (38 let x 1,5 %). Kdyby tento pojištěnec pracoval až do důchodového věku jeho procentní výměra by činila 64,5 % (45 x 1,5 %) a jeho penze by byla podstatně vyšší.

Za zmínku stojí i zavedení mechanismu sdílení vyměřovacích základů mezi manželi, který zajistí rozdělení příjmů obou manželů pro účely stanovení jejich důchodových nároků. To by mohlo pomoci rodinám s výrazným rozdílem v příjmu. Jedná se např. v případech, kdy jeden z manželů pečoval o děti a domácnost a druhému byla dána možnost budování kariéry.

Co se týče zvyšování důchodového věku, na jednu stranu je jeho zvyšování nezbytné, ovšem je těžce představitelné, že by lidé vykonávající fyzicky náročné a rizikové práce vydrželi v plném pracovním nasazení i ve vyšším věku. Také existuje velká pravděpodobnost, že nenaleznout již další pracovní uplatnění. Tento nedostatek by mohl být vyřešen tím, že by zákon přihlížel právě k náročnosti a rizikovosti práce a provedl příslušné výjimky, co se týče stanovení důchodového věku.

Další z možností jak ulehčit státnímu rozpočtu je zdanění penzistů, u kterých dochází k souběhu vyplácení starobního důchodu s výdělečnou činností, tzn. u lidí, kteří pobírají

---

²¹ Vypočteno z minimální mzdy 8 000 Kč, kde zaměstnanci je z hrubé mzdy sraženo 6,5 %, tj. 520 Kč a zaměstnavatel odvede za zaměstnance 25 %, tj. 2000 Kč.

důchod i pracují. Dnes jsou důchody zdaňovány u osob, jejichž měsíční důchod přesáhl 24 000 Kč, tzn. 288 000 Kč za rok. Tato hranice by mohla být využita i zde. Zdanění by podléhaly osoby, jejichž součet příjmů a vypláceného důchodu by převyšoval právě těchto 24 000 Kč měsíčně. V případě zdanění těchto penzistů by bylo zpět zavedeno uplatňování slevy na poplatníka, kterou v letech 2013 – 2015 nemůže starobní důchodce uplatňovat.

Důchodovému systému by mohlo pomoci i jeho celkové přebudování. První pilíř by tvořil výše popsany NDC systém. Výhodou systému je jeho princip zásluhovosti, nebo spoření na virtuální individuální účet a jeho zhodnocování mírou výnosnosti. Účastníci díky tomu v každém roce vědí, jak vysoké důchodové dávky by dostali, a podle toho se také rozhodují, kdy odejdou do penze. Tento systém je spojen oproti klasickému PAYG systému vyššími administrativními náklady v důsledku správy individuálních účtů. Další nevýhodou systému je i skutečnost, že slouží pouze pro řešení starobních důchodů, tzn. nezahrnuje důchody pozůstalostní a invalidní, které by musely být vyřešeny jiným způsobem.

Druhý zavedený pilíř by tvořilo na rozdíl od stávajícího, pro zaměstnavatele povinné, nezávislé zaměstnanecké penzijní pojištění, tzn. neodčerpávalo by peníze z prvního pilíře. Tento pilíř je spojen s neziskovým charakterem, což zajišťuje nižší provozní náklady pohybujících se ve státech, kde jsou zavedeny u větších zaměstnaneckých kolektivních fondů kolem 0,5 % ročně. Tyto nízké náklady jsou spojeny s tím, že fondy nemají akcionáře, jsou vlastněné účastníky a řízeny představenstvem, tzn. jejich hlavním zájmem jsou budoucí důchodci. Systém by byl založen na vytvoření zaměstnaneckého fondu přímo zaměstnavatelem, jehož dobrovolné příspěvky by byly osvobozeny od daně z příjmu fyzických osob. Výše příspěvků zaměstnanců do tohoto fondu by závisela na rozhodnutí zaměstnavatele, pohybovala by se však v rozmezí 5 – 10 % hrubého příjmu zaměstnance.

Vhodnost tohoto pilíře si můžeme prokázat jednoduchým příkladem. Uvažujme pojištěnce narozeného v roce 1989, který si ve věku 24 let začne spořit na důchod. Dle zákona je jeho důchodový věk stanoven na 69 let. To pro něj znamená 45 let spoření a celková roční odvedená částka bude činit 12 000 Kč. Průměrná výnosnost fondů se pohybuje kolem 6 %. Pokud by účastník platil poplatky pouze v částce 0,5 % naspořil by si přibližně 1 749 000 Kč. Důchod mu bude vyplácen následujících 20 let, což znamená roční navýšení penze o 87 450 Kč. Ovšem pokud bychom vzali v úvahu dnešní důchodové fondy, kde se v průměru očekávají provozní náklady okolo 1,5 %, znamenalo by to důchod přibližně v částce 1 346 000 Kč, což by odpovídalo ročnímu navýšení penze o 67 300 Kč. Výsledný rozdíl činí 20 150 Kč, což už není zanedbatelná částka.

Třetí pilíř by byl tvořen soukromým penzijním spořením, v podobě penzijních spořicíh účtů a byl by důležitý zejména pro osoby, které nejsou kryté zaměstnaneckými fondy.

Takto nastavený systém by vyřešil i otázku důchodového věku, jelikož v prvních dvou pilířích, by pojištěnec věděl, jakou výši penze může očekávat. Tím by byl možný dřívější odchod do důchodu než ve věku stanoveného státem.

5. Závěr

Diplomová práce se zabývala problematikou důchodového pojištění v České republice. V úvodu práce bylo charakterizováno sociálního pojištění a popsání jeho čtyř částí. Konkrétně se jedná o veřejné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, do kterého se řadí nemocenské pojištění, důchodové pojištění a státní politika zaměstnanosti. Jsou zde podány informace, důležité pro pochopení celého systému. Dále je v práci charakterizováno samotné důchodové pojištění. Jsou popsány jeho základní principy, pojmy a ukazatele pro výpočet důchodu, mezi které řadíme např. dobu pojištění, výpočtový základ, důchodový věk apod. Záměrem druhé kapitoly bylo sledovat vývoj právních norem od počátku vytvoření systému sociálního zabezpečení po současnost.

Cílem diplomové práce byla analýza důchodové reformy, s účinností od roku 2013. Byl popsán současný tří-pilířový důchodový systém, který se skládá z povinného důchodového pojištění, tzv. průběžného pilíře, z dobrovolného důchodového spoření a doplňkového penzijního spoření. Nejpodstatnější změnou je vznik již zmiňovaného II. pilíře, představující dobrovolné důchodové spoření. Principem tohoto pilíře je vyvedení 3 % prostředků ze sociálního pojištění a jejich odvedení na individuální účet u penzijní společnosti, za podmínky dodatečné vlastní platby ve výši 2 % z hrubé mzdy. Jsou zde podány i základní výpočty výše důchodu při účasti i neúčasti v tomto pilíři. Porovnáváním výsledků bylo dosaženo závěru, že je systém vhodný pro pojištěnce dosahující nadprůměrných výdělků, nebo pro mladší generace, jejichž příjem se pohybuje ve výši průměrné mzdy.

K závěru práce byly poskytnuty i další možnosti řešení současného stavu důchodového systému v České republice. Jedním z východisek jak získat více prostředků do státního rozpočtu je zvýšení minimálního vyměřovacího základu OSVČ a to i z důvodu snižování rozdílů mezi OSVČ a zaměstnanci. Je řešena i problematika souběhu vyplácení starobního důchodu s výdělečnou činností. V tomto případě bylo navrženo zdanění součtu těchto příjmu při dosažení hranice 288 000 Kč za rok. Důchodovému systému by mohlo pomoci i jeho celkové přebudování, zavedením jiného systému pilířů, než jsou v současné době v České republice. První pilíř by tvořil NDC systém, druhý pilíř by tvořilo zaměstnanecké penzijní pojištění, III. pilíř by byl zachován. Takto nastavený systém by vyřešil i otázku důchodového věku, jelikož v prvních dvou pilířích by pojištěnec věděl, jakou výši penze může očekávat. Tím by byl možný dřívější odchod do důchodu než ve věku stanoveného státem.

Na závěr práce je nutno podotknout, že by se lidé neměli spoléhat na výplatu důchodu pouze z tohoto systému. Záleží na každém člověku, zda mu bude poskytnutý důchod stačit. Každý musí počítat s tím, že nedosáhne příjmů ve výši na který byl zvyklý. Bohužel při rozhodování o vlastním důchodu nemůžeme přesně nic spočítat, pouze si můžeme nastínit možné varianty. Naštěstí v dnešní době existuje mnoho jiných možností jak přijít k dalším penězům. Jako příklad nám může sloužit investice na kapitálovém trhu, nicméně již bez fondů. V těchto případech jsou nutné velmi dobré znalosti a je nutné obětovat dostatek času. Výhodou je ovšem kontrola nad vlastní investicí a také zbavení se nákladů, které si fondy za správu účtují. Dalšími vhodnými investicemi můžou být i investice mimo kapitálový trh, např. investice do nemovitostí nebo investice do komodit. Stanovený cíl práce byl splněn.

Seznam použité literatury

Knihy

- 1) DANĚK, Antonín. *Průvodce: důchodovou reformou, nemocenským pojištěním, sociálním pojištěním, zdravotní reformou, změnami zákona o DPH, výpočtem mezd, cestov*
- 2) *ními náhradami, úpravami zákoníku práce, sociálními dávkami : v roce 2012*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: BMSS-Start, 2012, 159 s. Průvodce extra (BMSS-Start). ISBN 978-80-86140-74-2.
- 3) DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.
- 4) SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7.
- 5) VOŘÍŠEK, Vladimír. *Pomýšlíte na důchod*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: ASPI, 2007, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-807-3572-518.
- 6) VOŘÍŠEK, Vladimír. *Penze: kvantitativní přístup*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: ASPI, 2007, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-80-86929-87-3.
- 7) VOŘÍŠEK, Vladimír. *Zákon o důchodovém pojištění: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xix, 486 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-1795-766.
- 8) VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2012*. 11. vyd. Praha: 1. VOX, 2012. 372 s. ISBN 978-80-87480-05-2.
- 9) ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Sociální pojištění a placení daní 2013*. Praha: Svaz účetních, 2013, 64 s. Metodické aktuality Svazu účetních. ISBN 978-80-87367-34-6.
- 10) ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2012*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-735-5.

Zákony

- 11) Zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří
- 12) Zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění

- 13) Zákon č. 102/1951 Sb., o přebudování národního pojištění
- 14) Zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení
- 15) Zákon č. 53/1968 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů
- 16) Zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení
- 17) Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení
- 18) Zákon č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu
- 19) Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření,
- 20) Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření a
- 21) Zákon č. 428/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém spoření a zákona o doplňkovém penzijním spoření.
- 22) Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění,
- 23) Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění
- 24) Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.
- 25) Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Elektronická publikace

- 26) EUROPEAN ECONOMY. *Pension reforms: key issues illustrated with an actuarial model* [online], dostupné z http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication1826_en.pdf
- 27) ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *80 let sociálního pojištění* [online], dostupné z http://www.cssz.cz/NR/ronlyres/5572A3BE-22CD-46D3-A31F-2BA0076C1C63/0/publikace_80letSP.pdf
- 28) STRÁNKY MINISTERSTVA FINANCÍ. [online], dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/>
- 29) STRÁNKY ČESKÉ SPRÁVY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. [online], dostupné z <http://www.cssz.cz>
- 30) PMI.IT. *Fondi Pensione: investire conviene*, [online], dostupné z <http://www.pmi.it/economia/lavoro/news/59194/fondi-pensione-investire-conviene.html>
- 31) FINANCE.CZ. *Pět výhod a nevýhod předdůchodu*, [online], dostupné z <http://www.finance.cz/zpravy/finance/377463-pet-vyhod-a-nevyhod-predduchodu/>

- 32) DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ. *Pilíře českého důchodového systému*, [online],
dostupné z
<http://www.duchodovareforma.cz/duchodovy-system/>

Seznam použitých zkratk

atd.	a tak dále
Č.	Číslo
ČR	Česká republika
Kč	Koruna česká
Kčs	Koruna československá
Např.	Například
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
Sb.	Sbírka
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
Tj.	to je
Tzn.	To znamená
Tzv.	Tak zvaně, tak zvaný

Seznam tabulek a grafů

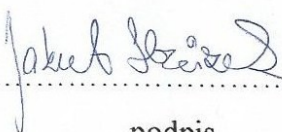
Tab. 2.1.: Redukční hranice pro rok 2013	18
Tab. 2.2.: Výše redukční hranice pro rok 2013	19
Tab. 2.3.: Redukční hranice pro výpočet důchodu v roce 2013	22
Tab. 2.4.: Určení stupně invalidity	23
Tab. 2.5.: Potřebná doba pojištění	23
Tab. 2.6.: Nárok na starobní důchod	26
Tab. 4.1.: Výše důchodu	44
Tab. 4.2.: Výše státního příspěvku pro rok 2013	45
Tab. 4.3.: Výše úspor při vkladu 500 Kč při zhodnocení 3,5 %	47
Tab. 4.4.: Výše úspor při vkladu účastníka i zaměstnavatele 500 Kč, zhodnocení 3,5%	47
Graf 1.1.: Struktura sociálního pojištění	6
Graf 1.2.: Vývoj věkové skladby obyvatelstva	30

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2013

.....
podpis

Seznam příloh

Příloha č. 1: Důchodový věk pojištěnců narozených v období 1936 až 1977

Příloha č. 2: Důchodový věk pojištěnců narozených po roce 1977